

ŠARLIJE · ŽIRO

BLUBERI

6

◀ STARI KONTINENT ▶

Dragi čitaocē,

Ovaj, šesti tom kompletnog izdanja *Bluberija*, predviđenog da ide u devet knjiga, prikazuje stranice serijala onako kako su objavljene u *Pilotu*, *Novom Tintinu*, *Super asu* i *Metal irlanu* između 5. aprila 1973. i 7. oktobra 1980. Kolor je onaj iz albumskog izdanja, onako kako ga je odobrio i doterao Žan Žiro. Prilikom objavljivanja prvog izdanja *Slomljenog Nosa* 1980. godine prvi kadar s prve table je isečen usled nedostatka prostora. Ovde smo vratili taj izvorni kadar.

Želimo vam prijatno čitanje jednog od najlegendarnijih dela devete umetnosti.

Izdavač posebno želi da izrazi veliku zahvalnost Izabel Žiro i Filipu Šarlijeu za njihovu saradnju i bezrezervnu podršku.

ODMETNIK je objavljivao u nedeljniku *Pilot*, pod nazivom *Outlaw*, od broja 700 od 5. aprila 1973. do broja 720 od 23. avgusta 1973. Prvo albumsko izdanje objavio je 1974. *Dargo*.

ANĐEOSKO LICE objavljivano je u *Novom Tintinu* od broja 1 od 16. septembra 1975. do broja 9 od 11. novembra 1975. Prvo albumsko izdanje objavio je 1975. *Dargo*.

SLOMLJENI NOS objavljivao je u *Super asu* od broja 1 od 13. februara 1979. do broja 10 od 17. aprila 1979. i u *Metal irlanu* od broja 38 od 1. februara 1979. do broja 40 od 1. aprila 1979. Prvo albumsko izdanje objavio je 1980. *Dargo*.

DUGI MARŠ objavljivao je u *Super asu* od broja 85 od 23. septembra 1980. do broja 87 od 7. oktobra 1980. Prvo albumsko izdanje objavio je 1980. *Fler e EDI 3 BD*.

KRAJ PILOTA I MEBIJUSOVO SAZREVANJE

Stefan Božan i Vladimir Lekoantr

Godina 1973. obeležava važnu prekretnicu u karijeri autora *Bluberija*. Žan-Mišel Šarlije napušta položaj književnog urednika u *Dargou*. Nezadovoljstvo prema rukovodstvu kulja još od uredničke krize iz 1968. Mlada generacija saradnika časopisa *Pilot* u to doba se buni protiv glavne redakcije koju vodi Rene Gosini. Atmosfera više nije ista, čak se i pogoršava, tim pre što nove prostorije u mestu Neji na Seni, gde se smestila redakcija *Dargoa* krajem 1968. godine, nisu više tako prijateljski nastrojene. Na Gosinijev podstrek, izdavačka delatnost časopisa sve više naginje ka odraslim čitaocima. Ta promena politike posebno se ne dopada Žan-Mišelu Šarlijeu, koji ostaje čvrsto vezan za prvobitnu ideju da časopis pre svega treba da se obraća mladim čitaocima. Konačno, trvenja s glavnim uredništvom oko politike objavljivanja u albumima sve više troše književnog direktora u *Dargou*, koji se bori protiv masovnog odlaska autora u konkurentske kuće. Krajem 1972. godine izbija ko zna koja po redu urednička kriza. To je kap koja preliva čašu i dolazi do prekida saradnje posle 13 godina lepe i odane službe. Ono što umiruje Šarlijea jeste mogućnost da će u doglednoj budućnosti moći da se u potpunosti posveti snimanju dokumentarnih filmova za televiziju. Taj medij ga sve više privlači otkako je 1967. godine započeo za ORTF televizijsku adaptaciju stripa *Tangi i Laverdir*, preimenovanog za tu priliku u *Nebeski vitezovi*. Konačno, nakon ostavke, veliki deo vremena može posvetiti toj novoj strasti. Između ostalog, baca se na realizaciju dokumentarne serije za treći kanal, po imenu *Crne hronike*. Svaka epizoda fokusira se na neku političku dramu XX veka, kao što je ubistvo Martina Lutera Kinga ili Džona Kenedija. Obuzet tom novom aktivnošću, koju je malo-pomalo savladavao, Žan-Mišel Šarlije se upinje da nastavi posao strip-scenariste iako mu više ne može poklanjati toliko vremena kao ranije – tim pre što ga problemi oko ugovora s *Dargoom* dodatno obeshrabruju.

Utvrdivši kako njegov stalni scenarista više nije tako aktivan, crtač *Bluberija* koristi dato vreme da utoli svoju žeđ za estetskom nadogradnjom. I tako počinje da produbljuje dvojstvo između Žana Žiroa i Mebijusa. Iako potpisane pod imenom Žir i objavljene u *Pilotu* broj 688 od 11. januara 1973, sedam tabli *Skretnice* već karakterišu budući Mebijusov stil, što po grafičkom pristupu, što po tematici. Očigledno svesno tog prekida, uredništvo časopisa je već na naslovnoj strani upozorilo čitaoce: „Potpuno 'ludo' putovanje sa Žiroom“. Upravo u tom složenom kontekstu dolazi do nagoveštaja začeca dvojnika Mebijusa i udaljavanja od Žan-Mišela Šarlijea i *Dargoovih* izdanja, objavljivanih u *Pilotu* od broja 700 do broja 720 (od 5. aprila do 23. avgusta 1973) pod naslovom *Outlaw*, što je zapravo priča o odmetniku iz šesnaestog toma *Bluberija*.

ZAVERA PROTIV GRANTA

Odmetnik se upisuje kao nastavak „ciklusa o konfederacijskom blagu“ i označava početak odlučujućeg diptiha u životu junaka, vezanog za „zaveru protiv Granta“. Bluberi se zaista mnogo promenio od *Bisera Čivave*. Ljudskost prevladava nad tom figurom pravедnika. Sam izgled junaka se menja što više zaranja u tu intrigu oko južnjačkog blaga, neminovna propast ga kontaminira. Bluberi postaje sve prljaviji, što omogućava Žirou da usavrši tehniku šrafiranja kako bi dočarao lica i nabore odeće. Istovremeno, junak ovde konačno gubi poriv za akcijom. Sve do tada Bluberi se pokazivao kao slobodan strelac koji se oglašavao o svoje nadređene kad bi procenio da je tako neophodno i koji je umnožavao lične inicijative u nastojanju da nametne svoj pogled na stvari. Ali već od otvaranja *Bisera Čivave* paradigma se menja: Bluberi se i protiv svoje volje povinuje vlastima. Žrtva ucene, on svoju misiju vidi kao nametnutu.

Od tog trenutka njegova lična situacija se sve više pogoršava. Zapanjujuće je do koje mere Bluberi pogrešno procenjuje i zapada u bezizlazan položaj na prvim stranicama *Odmetnika*. Poručnik je u tom trenutku najobičnija igračka u rukama sudbine. Stoga se i sam predaje providenju ne bi li preživeo, poput piona izgubljenog u zaveri koja premašuje njegove sposobnosti. Po prvi put Šarlije izlazi iz šina ucrtanog kodeksa vesterna i skreće stazama paranoičnog trilera. Tu opet možda možemo videti uticaj koji je rad na dokumentarnim filmovima ostavio na njegov odnos prema pisanju scenarija za strip. U svojoj knjizi *Oko scenarija* autor izjavljuje: „Lik koji ne evoluiru u zadatim granicama i u kontekstu u kom se nađe ne može ostati stvaran lik.“ Diptihom oko zavere protiv predsednika Granta scenarista više nego ikad na svom junaku iskušava granice svoje teorije.

IZVAN SLUŽBE

Žiro će naknadno na planu crteža izneti neke rezerve prema *Odmetniku*. Tačno je da njegova inscenacija nije baš tako monumentalna. Povećan broj krupnih kadrova ublažio je složenost crteža i odvažnost u kadriranju. Stvaralaštvo bez sumnje plaća i cenu nagomilanih problema dvojice autora, kako u privatnom, tako i u profesionalnom životu. S druge strane, ta epizoda isto tako nedvosmisleno pokazuje tragove eksperimentisanja i preobražaja koji se ogleda u stvaranju dvojnika u vidu Mebijusa. Već od table 3A pojavljuje se zapanjujuća mešavina isprepletenih sekvenci s varijacijom kadrova nalik na filmsku montažu. Malo kasnije iznenađuje nas neuobičajen i gotovo komičan pristup vozu u tehnici kineskih senki (9A). Crtač očigledno ne okleva da razbije okvire kadrova (17B) ili podeli prikaz scene u dve slike – i to dva puta zaredom (19A). Diskretnije, ali ništa manje značajne jesu gotovo apstraktne pozadine 4. i 5. kadra table 20A, koje opisuju rastrojenost begunca. Veličanstveni krajolik prirode (20B) i pojava fantastičnog ambijenta kao izašlog iz neke gotske priče (22A) takođe ukazuju na Žiroovu želju da kao nikada do tada izađe iz ograničenog okvira suve realnosti. Uskoro će njegov dvojnjak Mebijus slediti to traganje sa *Arzakom*, reinterpetirajući različite motive zastupljene u Žirovom realizmu. Naturalistički prikazi kanjona Divljeg zapada postaće apstraktni oblici u kamenu, Indijanac će se pretvoriti u mističnog čuvara, a konj leteće stvaranje koje se može jahati. No ova estetska potraga

začeta je već prilikom rada na *Odmetniku*, o čemu svedoči naslovna strana nacrtana još 1974, na kojoj uveliko dominiraju gomile stena, prepoznatljiv mebijusovski element. Te stene su znatno bliže univerzumu *Arzaka* nego one koje je crtao za naslovnu stranu *Utvare sa zlatnim mecima*, dve godine ranije, ili pak onima koje će uslediti kasnije u *Senkama nad Tumstounom* iz 1997.

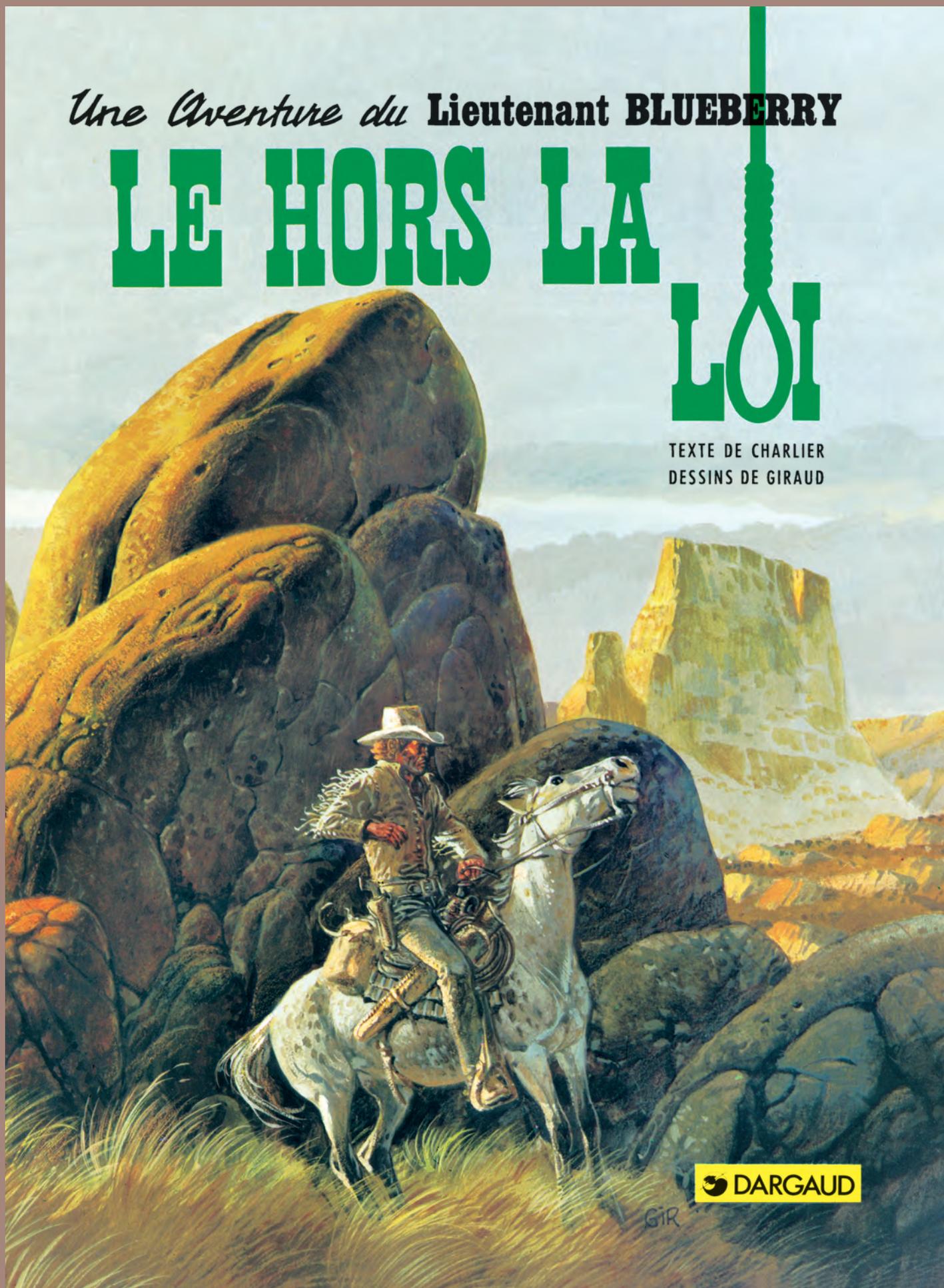
Najznačajnija grafička evolucija u *Odmetniku* pojavljuje se, međutim, na poslednjim stranicama i deo je logičnog sleda estetskog prekida koji je započeo diptihom *Rudnika izgubljenog Nemca* i *Utvare sa zlatnim mecima*. Žirovo tuširanje se od ova dva albuma znatno izmenilo, nastavivši konstantno da evoluiru. Ranije se ono zasnivalo na Žižeovoj gramatici. Srodnost je naročito bila prepoznatljiva pri upotrebi dveju tehnika: gustih, gotovo telesno opipljivih slojeva crne, nanetih četkicom, kojima se definišu i prostorno ograničavaju senke, kao i klasične inscenacije koja počiva na fordovskom vesternu. U prvim epizodama *Bluberija* Žiro se do te mere upisuje u to nasleđe da je praktično nemoguće razlučiti koji od njih dvojice crta *Izgubljenog konjanika* kada Žiže uskoči da nadomesti nekoliko tabli u odsustvu svog bivšeg učenika. No, počevši od *Rudnika izgubljenog Nemca* iz 1969, Žiro se potpuno oslobađa te sistematičnosti koju je pozajmio od Žiže i, u manjoj meri, od američkog stripa. Tu započinje duga potraga tokom koje crtač još uvek luta dok ne dođe do sopstvenog izraza. Počinje razdvajanjem senki kako bi pomoću malih šrafura perom ili četkicom precizno izrazio prostor. Senkama se ubuduće ne pristupa kao nekim crnim i jednoličnim masama, već kao zoni gradacije gde se odnosi svetlosti i senke mešaju s više nijansi. Isti stil se nadalje primenjuje na ljude i dekor, vrlo mineralno. Što se same inscenacije tiče, nekada klasična i zasnovana na antagonizmima likova, ona ubuduće teži drugoj vrsti sukoba, onoj između čoveka i okruženja, koju organizacija sve složenijih kadrova dodatno uvećava. Ova potraga za slojevitim slaganjem kadrova, koja za cilj ima da stvori efekat dubine polja, nije još dovoljno dobro razrađena u trenutku kad se pojavljuje *Odmetnik*.

Uostalom, prethodni albumi pokazuju kako se Žiro još uvek bori s brojnim ogledima u vezi sa šrafiranjem, smenjujući pero i četkicu. Autor ne ostaje zakucan, nego se menja iz albuma u album. Ali pri poslednjim stranicama *Odmetnika* Žiro prvi put oblikuje dubinu polja, smenjujući naizmenično u nekim od tih kadrova tanke šrafure i tačkice,

Une Aventure du **Lieutenant BLUEBERRY**

LE HORS LA LOI

TEXTE DE CHARLIER
DESSINS DE GIRAUD

 DARGAUD

Naslovna strana za Odmetnika: vrlo mebijusovske stene.

karakteristične za stil koji je tražio za Mebijusa. Kasna pojava ove „poentilističke šrafure“, kako će je sam Žiro kasnije nazvati, označava privremenu kulminaciju jednog grafičkog sistema koji će uskoro preplaviti crtež u epizodi *Anđeosko Lice* nalik na pripovetke naučne fantastike. Dijalog između dva autorova identiteta tek počinje. Objavljivanje albuma *Balada o kovčegu* 1973. godine, iako datira iz doba pre Žiroovog preobražaja, jednako u sebi nosi tragove te zaraze Mebijusom. Nesumnjivo da bi se obeležila promena na tom pomalo posebnom albumu, ovom prilikom i u većem obimu zbog nezaboravnog propratnog dosijea, koji će mnoge čitaoce naterati da poveruju kako je Bluberi zapravo stvarna istorijska ličnost, forzec knjige je drugačiji. Ovog puta to nije konjanik nadahnut Mezijerovom fotografijom koja otvara i zatvara album. To je portret mladog Bluberija s vojnom šapkom i remingtonom, koji zbog izrade u tačkicama i crticama, bez nanosa crne, nesumnjivo izgleda kao delo novog umetnika.

ANĎEOSKO LICE

Odlazak Šarlijea iz *Dargoa* ne znači i kraj za *Bluberija*. S druge strane, urušava se regularnost izlaženja i serijal će zadugo obeležiti peripetije oko autorskih prava. Prvi put nastavak serijala kasni. *Anđeosko Lice* objavljeno je tek tri godine kasnije, krajem 1975 – i to još u drugom časopisu. Žan Žiro, koji delimično dočarava taj period u svojim razgovorima s Nimom Sadulom, seća se da je stvaranje 17. toma serijala počelo odmah nakon *Odmelnika*, 1972. ili 1973. Međutim, pisanje ostaje na čekanju čitave 1974. i jednim delom 1975, usled nedostatka izgleda da će strip biti objavljen. Još uvek pod ugovorom, ali u sukobu s *Dargoom*, Žan-Mišel Šarlije verovatno traži da odloži rok ne bi li nekako povratio autorska prava. Angažujući svoju ženu kao pomoćnika reditelja, scenarista koristi datu priliku da ode na nekoliko meseci u Sjedinjene Države kako bi nastavio istraživanje za televiziju.

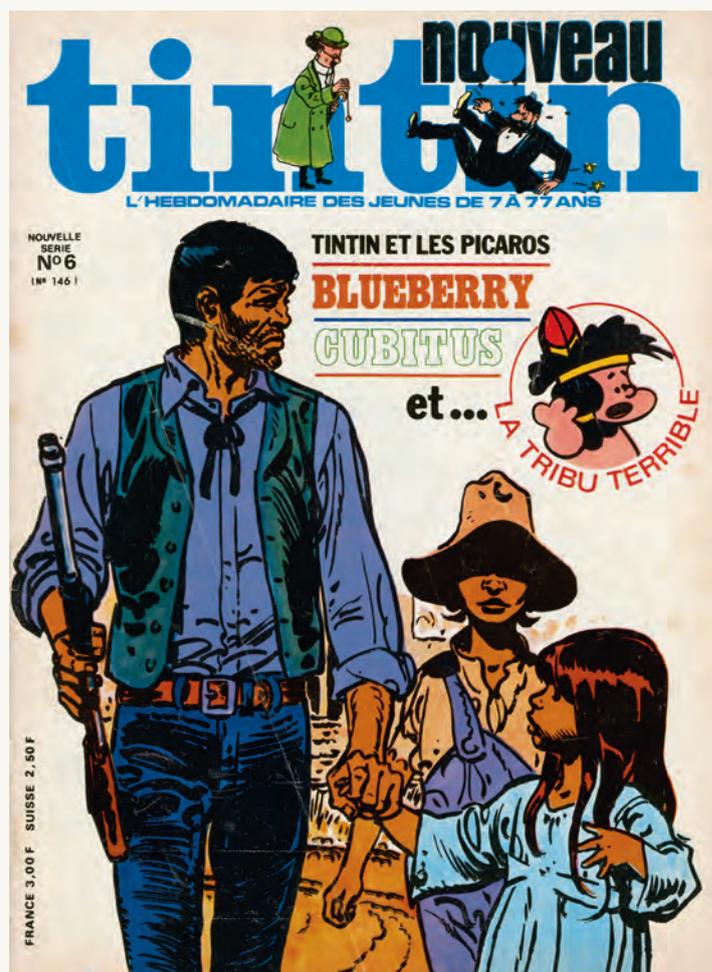
Crtež za forzec *Balade o kovčegu*, ovde u kolornoj verziji samog Žana Žiroa.

Ostavši u Francuskoj, Žiro pak nastavlja svoja estetska istraživanja, okušavši se i u autorskim vodama kao pisac kratke priče *Je li čovek dobar?*, objavljene u *Pilotu* br. 744 od 7. februara 1974. godine. Nastavlja dalje s *Kitom mahnitom* 1974, u izdanju *Fromaža*, izdavačke kuće koju su osnovali *Pilotovi* „disidenti“ Kler Betešer, Gotlib i Nikita Mandrika. Ove dve nove priče dodatno ističu tu sve izraženiju Žiroovu sumnju prema klasičnoj figuri junaka i jasnu želju da se odmakne od klasične pustolovne naracije.

OD PILOTA DO METAL IRLANA

Ali nedeljna verzija *Pilota* uskoro nestaje, što opet ne sprečava rađanje Mebijusa. Istraživanje tog novog identiteta ubuduće se dešava u potpuno novom časopisu: *Metal irlanu*, koji se pojavljuje u januaru 1975. godine. Preobražaj se jednako potvrđuje nekoliko meseci kasnije prilikom upoznavanja sa Alehandrom Žodorovskim, koji smesta vodi Žiroa u Sjedinjene Države, gde treba da crta knjigu snimanja za projekat filmske adaptacije *Dine Frenka* Herberta. Prilikom konačnog objavljivanja *Anđeoskog Lice* u septembru 1975, u prvom broju nove verzije časopisa *Tintin*, čitaoci otkrivaju sasvim preobraženog crtača. Nagoveštaj tog novog vetra i te očigledne volje za unošenjem novina, *Anđeosko Lice* prva je epizoda *Bluberija* gde Žiro više ne radi na pola table, već na celim, nerezanim listovima. Scenario je takođe prilično originalan, jer Šarlije sužava odvijanje radnje na 24 časa i to u zatvorenom gradu, iz kog junak tragično beži u tri poslednje table. Čini se da Žiro malo češće interveniše na pisanju, o čemu najbolje svedoče dijalozi, koji su nešto ređi nego u prethodnim pričama. Šarlije s distance i dalje piše scenarije za stripove, ali nema dovoljno vremena da se tome u potpunosti posveti. S druge strane, kao što će se poveriti časopisu *Štrumpf* 1978. godine, njegovi scenariji se sve više nadahnjuju njegovim radom za televiziju: „Ja sam sve to vreme nastavio da pišem stripove. Rad na televizijskim reportažama opskrbio me je mnoštvom tema, priča i dokumentacije.“ Intriga u *Anđeoskom Licu* to najbolje potvrđuje, budući da je dobrim delom nadahnuta ubistvom Džona Kenedija, temom na kojoj je autor radio od 1975. za jednu epizodu svojih čuvenih *Crnih hronika*, koje će biti emitovane tri godine kasnije. Umoran od neprimanja novosti zbog navodnog štrajka američke pošte, Žiro preuzima inicijativu i sam piše table – od 13. do

Bluberi na naslovnoj strani Novog Tintina br. 6 od 21. oktobra 1975, prilikom objavljivanja epizode *Anđeosko Lice*.

25. Šarlije, zaglavljen u Akapulku, već je napisao scenario do 16. table, o čemu svedoče i njegove arhive. Trebalo je da scena kad Bluberi, preobučen u vatrogasca, spasava staru damu zaglavljenju na prvom spratu zgrade zahvaćene plamenom traje duže, dok je bekstvo veoma brzo razotkrivenog kauboja trebalo biti kraće i smrtonosno. No ne znajući za sve Šarlijeove planove, Žiro radije pribegava skraćivanju scene spasavanja na jednu stranu kako bi na mnogo satiričniji i neverovatniji način razvio scenu bekstva, u kojoj je begunac iskoristio svoje prerušavanje kako bi umakao progoniocima.

Ta iznenađujuće duga scena za improvizaciju u potpunosti će nagovestiti rad koji će pripovedač kasnije preneti na scenarije za *Džima Katlesa* i *Mister Bluberija*.

Planché 13

- A - La tenancière fait sortir Blueberry dans une ruelle. Il est toujours en pompier.
- B. ① Demi : Blueberry i'cloque
Bc : D'abord, troume des vêtements + avions
- * ② Texte : Cependant
Demi : D: un bon Tenance et toute l'équipe des pompier, en route vers Durango
Lunettes (Doogan) : Tu vas que Giffie peut leur faire du plaisir
Tenance : Je ne sais pas. Mais nous le troume bientôt. Nous ne sommes pas qu'à ça. Ça d'heure de Durango
- ⑨ Demi : La troupe recoste Kelly, Angel Face et qui se sont échappés de Durango le 2e D-9
Tenance : - Gosh! Lui est à qui?
Lunettes (Doogan) : - "!!! C'est Kelly, avec Angel Face et Dog!... Ah!... mauvais signe
Angel : - Blake!
 ⑩ Demi : Les 2 groupes se retrouvent au carrefour
Tenance : - Ah?
Kelly : - L'affaire est fichue! on a eu à faire le temps de Blake

Planché 14

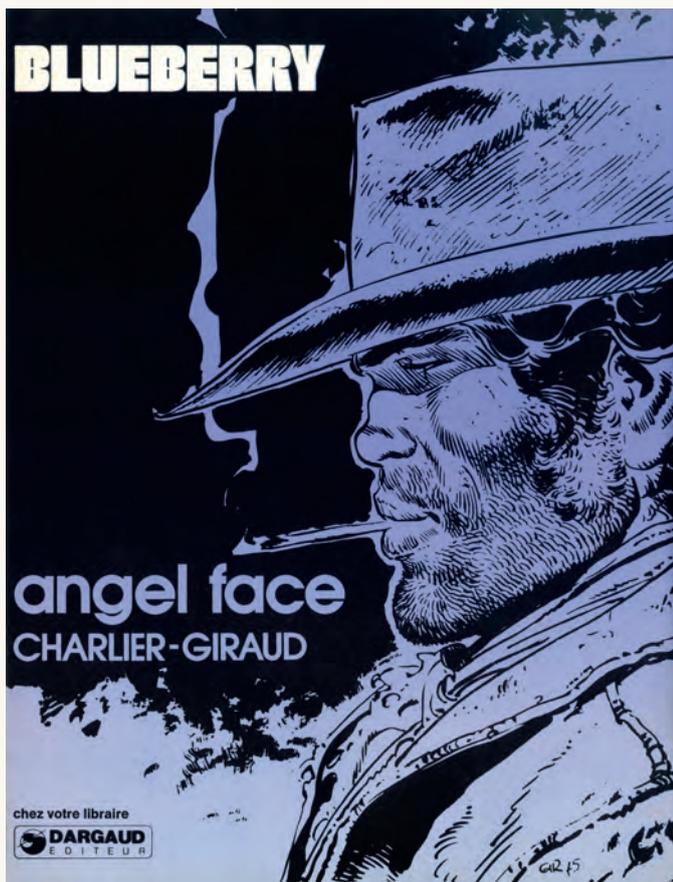
- ① Demi : Kelly achève de mettre Tenance Blake, ce carrefour
Kelly : - "Voilà toute l'histoire! Et je pense que tout était réglé au final! Et que tout a fini par la faute de cette Giffie et de Blueberry!"
- ② Demi : Idem.
Lunettes (Doogan) : - On s'est bien douté qu'il y aurait des trucs que ça Charles nous a appris que Giffie lui avait échappé. C'est à l'ailleur la raison de notre arrivée
Kelly : - Ouais! In bon cas, moi je suis en préférence!
Tenance Blake : - C'est ça!... Rentrer à huis-clos et faire vos autres. Mais il est regrettable que vous ignoriez si Blueberry a été liquidé! Comme prévu ça va nous obliger à finir dans Durango, et, en chemin à faire, nous ne nous b'oublot. Il en fait trop. On ne peut pas le laisser vivant.
- ③ Demi : Idem.
Kelly : - Vous n'entendez jamais l'Arme garde. Nous les idées de Durango
Lunettes : - Et alors? Nid d'écrite nous n'est rebelle! Et qui nous impressionnent! Non, certains après l'a tenté

PLANCHE 15

- ① Demi : Blueberry croise par les gens
Cooper : Fais pas le malin! Oh là! Quelqu'un pour assister ce brave soldat du feu!
Blueberry (fou) : Bah! Tout qu'il me présente pour un pompier
Un gars : - "N'aie pas m'en charge"
- ② Demi : - Blueberry recoste par un type avec un Colt
Type : Pas ici, gars!
Bc : - Pas la peine de me aller ça tout le nez!
- ③ Demi : Il arrivent au feu.
Type : Cocca pas tant et avance
Bc : Place! Place!... Work!... Zuel brassé!
- ④ Demi : Bureau du maire : Groat, le maire, du maire
Groat : Eh bien, je me rappellerai votre fouche vide, M. le Maire
Un aide de camp : Le gouverneur veut de succomber à des blessures de la pat.
Vain off : - "Je veux parler au Maire!"
- ⑤ Demi : Le Maire face à un type empuillé, qui vient du bordel
Le Maire : - Zuel encore
Le type : - L'assassin!... Il est toujours en ville lui!... Il s'est déguisé en pompier!
Groat : - Zuel!!

PLANCHE 16

- ① Demi : Blueberry montre le type qui l'a amené au chef des pompier
Blueberry : - J'y cours! Au fait amène un volontaire! Le type est un vite son de feu!
Chef : - Merci! Comme ton le nez et la bouche avec ça!... Il y a un entrefait de fait au qui brûle à côté!
Ci de la vieille : Hey!... Vous n'allez pas me laisser guiller comme un action
- ② Demi : Tous les pompier, têtes levées.
Ci : Au secours!...
- ③ Demi : Blueberry amène une échelle à un pompier
Blueberry : Parce - moi, ça!
- ④ Demi : Il grimpe.
Vain off (la vieille) : Valor de cocca! Un beau gars me francha douc, les bras!
Blueberry : - On arrive!
- ⑤ Demi : Blueberry prend pied, dans l'affaire ment
La vieille : Imp! Un de ces cogote qui se décide
- ⑥ Demi : Blueberry et la vieille
Bc : Ah non? Fait la, rester au sol, dans un feu!

Najava izlaska albuma *Anđeosko Lice*, objavljena u mesečnom *Pilotu* broj 17 od oktobra 1975.

Njegov crtež, uostalom, ponekad klizi ka karikaturi. Igra reči u vezi s „pitom od borovnica“, plakati s njegovim likom koje junak mora da lepi, svojevrsno ponavljanje njegove maršrute, sve to su jasni znaci koji ukazuju na to da crtač, uz Šarlijeovu blagonaklonost, sve više daje sebi slobodu i moć da upravlja glavnim likom. Šarlije će, stisnut rokovima, naknadno postaviti dijaloge na skeniranim tablama, te neće propustiti da u samoj završnici epizode prokomentariše neke nedoslednosti u scenariju: „Ovaj dan kao da nema kraj!“, „Trebalo bi da se deca prestrave od tipa koji je upravo ubio dva čoveka“, „Pucnjava treba da privuče svet“, „Trebalo bi da prva Bluberijeva reakcija bude bekstvo“ itd.

I dok je *Metal irlan* u punom zamahu, stranice *Bluberija* kombinuju taj zapanjujući humor s pojačanim nasiljem, brojnim pucnjavama i vrlo grafičkim prikazom poginulih. Sam Bluberi iznenađujuć ubija dva neprijatelja (tabla 26 i 27), dokaz da je Šarlije u nastupu zanosa gurnuo junaka u situacije i okruženje koji ga vode do krajnjih psiholoških granica. Pozajmljujući od Mebijusa kombinovanje tačkica i šrafura, Žiroov crtež

ustrojen je tako da postiže zapanjujući grafički sistem. On perom ocrtava gustu urbanu sredinu, grad iz kog Bluberi pokušava da pobegne, dok četkicom nastoji da nijansira konturu materijala i kože. Album *Anđeosko Lice* je zaista jedinstven i predstavlja svojevrsnu apoteozu tog perioda stvaralaštva, poznatog kao „veliki procvat“ kod Žiroa/Mebijusa. Na planu scenarija jedinstvo vremena i prostora gotovo je postignuto, što je izazov prihvaćen iz vestern filmova. Međutim, po zaključku epizode dvojica autora nagoveštavaju želju da naprave malu pauzu. Šarlije je i dalje fasciniran televizijom. Što se Žiroa pak tiče, između istraživanja stvaralačkog potencijala njegovog dvojnika Mebijusa i prvih izleta na polju kinematografije, njegov duh je okrenut na drugu stranu. Bluberi će stoga na kraju pustolovine biti prepušten smrti. Serijal se mogao ovde završiti. Uostalom, u poslednjem polju stoji reč „kraj“, a ne „kraj epizode“. Ipak, čini se da odsustvo najave nastavka ne zabrinjava mnogo čitaoce.

ISKUPLJENJE JUNAKA I INDIJANSKI CIKLUS

I dalje vezanih ruku zbog problema sa autorskim pravima, Žiro i Šarlije čekaju povoljan trenutak za nastavak sage o Bluberiju. Kao što se scenarista poverio časopisu *Štrumpf*, koji mu posvećuje jedan broj iz 1978: „Tu je serijal *Bluberi*, koji želimo da nastavimo, ali ostalo je još uvek nekih nerazjašnjenih ugovornih problema koje treba rešiti.“ U istom intervjuu Šarlije priznaje kako obojica žude da nastave pisanje sage. Tokom ovog perioda sudskih preganjanja dvojica autora, na nagovor izdavača Gija Vidala, stvaraju novog junaka, Džima Katlesa, za specijalno izdanje *Pilota* (jun 1976). Šarlije, koji je studirao prava, nakon ponovnog iščitavanja ugovora zaključuje da ne postoji nikakva ugovorna obaveza u vezi s *Bluberijem*, tako da može ostaviti serijal da čeka koliko god želi... Treba mu vreme da pronađe nadahnuće, kako se izgovarao kod Žorža Dargoa, koji polako počinje da gubi strpljenje. Za to vreme dvojica autora razvijaju novi lik. Prvo poglavlje njegovih avantura, *Reka Misisipi*, nacrtano je u stilu koji podseća na onaj iz serijala *Mladi Bluberi*, koji je objavljivan u *Super poket Pilotu* između 1968. i 1970. godine. Međutim, table su znatno veće jer Žiro svaki kaiš crta na posebnom listu.

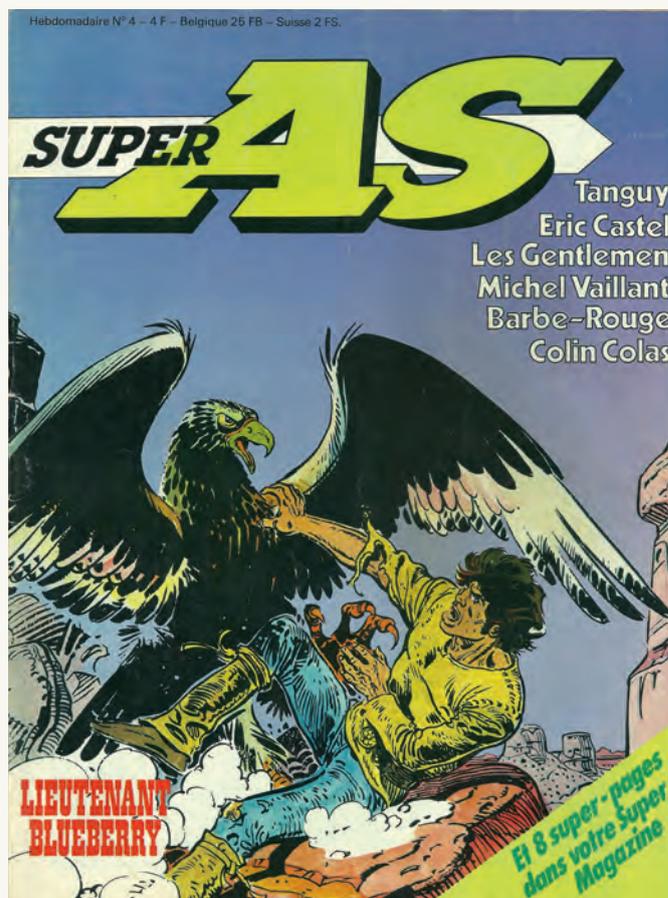
Suočen s tim formatom, Mebijusov stil brzo ispliva na površinu, što se i te kako snažno oseća od 13. table. Nesumnjivo u iščekivanju svog glavnog serijala, Šarrije i Žiro dosipaju novo ulje na vatru i daju dug uvod u prvom poglavlju, ovog puta za Mebijusovu novu izdavačku kuću, *Imanoid asosije*. Pre nego što će biti objavljen kao jedan od prvih albuma u kolekciji *Eldorado*, strip *Reka Misisipi* premijerno je objavljen 1979. godine u časopisu *Metal irlan* (od broja 44 do broja 46), listu u kom je čuveni konjički poručnik već našao novo utočište početkom te iste godine. Nije, dakle, neobično zapitati se da li su tih četrdesetak tabli autori dodali prvom poglavlju *Katlesa* jer naprosto nisu bili sigurni da li će uspeti da povrate prava na svoj vodeći serijal. Započinjanju tog novog serijala u časopisu *Imanoida* verovatno je kumovala i Šarrijeva želja da nastavi da piše vestern. Prisustvo Šarrijea u *Metal irlanu*, imajući u vidu pozadinu tog časopisa, koji je težio da bude revolucionaran, doprinosi pikanteriji. Čini se da stari scenarista ne može da odoli želji da proveri slobodu novina, budući da njegova *Reka Misisipi* sadrži znatno više putenosti od *Fort Navaha*. Što se Žorža Dargoa tiče, shvativši da nema nameru da se vuče po sudovima, rešava da sporazumno prekine ugovor sa autorima i tako im omogući da nesmetano odu. Bilo kako bilo, Bluberi i Katles imaju dosta toga zajedničkog: isto geografsko poreklo, isto izdajstvo sopstvenog tabora, istu ljubav prema pokeru. Jedina prava razlika leži u temi povratka u rodnu zemlju. Ali taman kad su se sklopile sve kockice da može da se vrati svom omiljenom kauboju, preokupiran drugim aktivnostima, Žiro napušta lik.

CI-NA-PAH

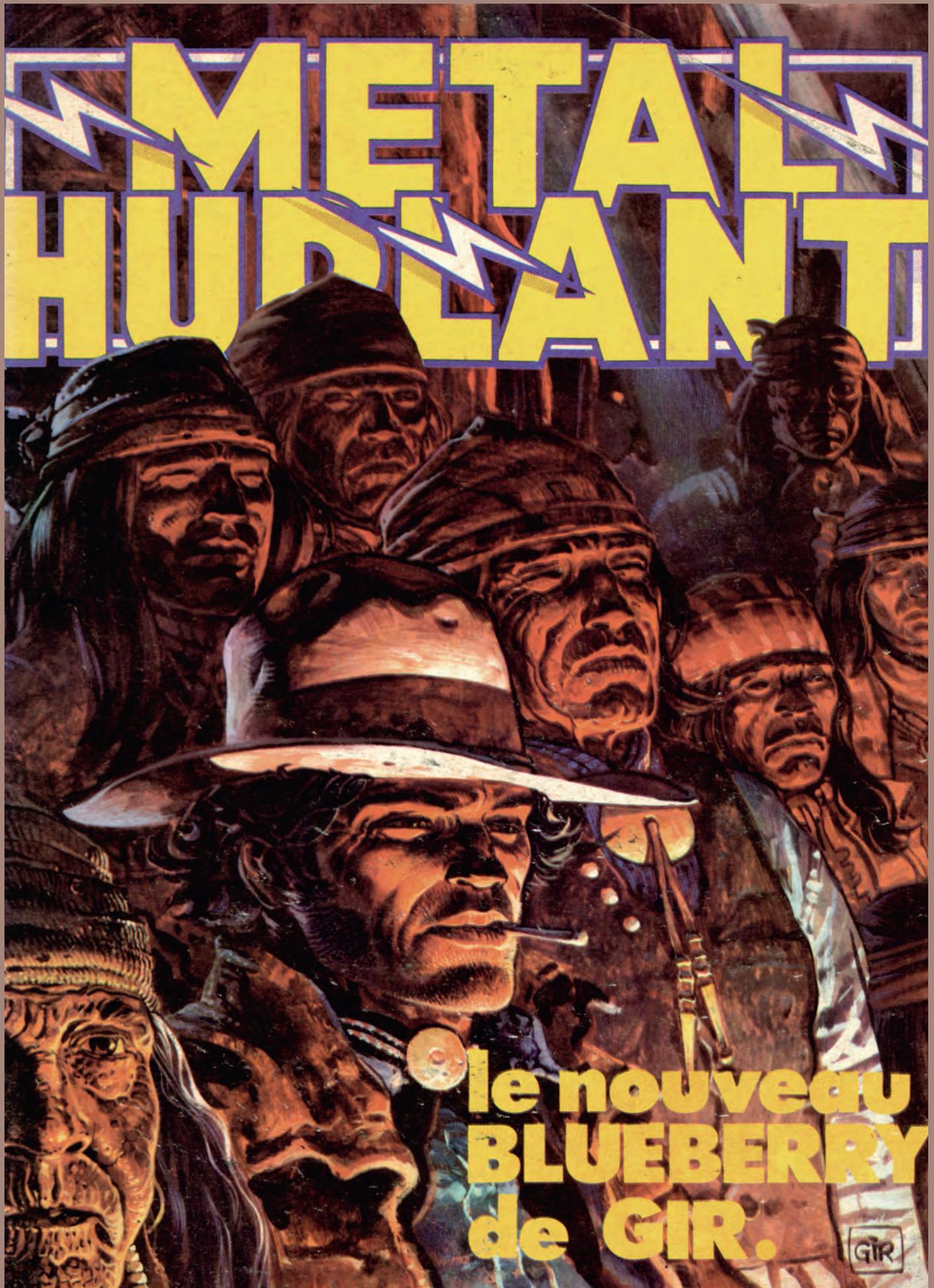
Čitaoci su morali da čekaju 1. februar 1979. kako bi konačno ugledali povratak Bluberija u epizodi *Slomljeni Nos*, u 38. broju *Metal irlana*. U Belgiji objavljivanje počinje dve nedelje kasnije, 13. februara 1979. u *Super asu* broj jedan. *Anđeosko Lice* zaključeno je u 9. broju *Novog Tintina*, 11. novembra 1975. Više od tri godine razdvaja ove dve pustolovine, a Šarrijeu pada na pamet vrlo dobra ideja da ubaci malu elipsu u tok svoje sage. Vreme je prošlo za protagoniste, mada se scenarista pomalo upetljava u određivanju trajanja te pauze; na tabli 13A se spominje nešto više od godinu dana, dok na tabli 40A Bluberi spominje da su u pitanju dve godine. U svakom slučaju, Bluberi je ponovo tu, živ i daleko od svog

uobičajenog okruženja, među Apačima. Smatran za odmetnika od zakona, svrgnuti poručnik jedino utočište može naći kod drugih obespravljenih. Jer vrativši se u društvenu zajednicu, ovog puta plemensku, on uspeva da ponovo uspostavi status heroja koji je izgubio napustivši vojsku. Neprilike oko zavere protiv predsednika Granta dokazale su da je Bluberi prilično bespomoćan kad se nalazi izvan zajednice.

Tako se otvara „ciklus Indijanaca“. Prilično složen i nabijen ciklus sa čisto scenarističkog ugla gledanja. Po svom ustaljenom običaju, Žan-Mišel Šarrije polazi od jedne čvrste istorijske podloge. Samo što ovde ona ne služi samo kao polazna osnova. Šarrije prepliće brojne činjenice koje su se dogodile na raznim mestima u različitim periodima. Ponekad čak deluje da mu nedostaje preciznost. Kočiz i Vitorio su zaista postojali, ali ih Šarrije opisuje čas kao Apače, čas kao Navahose. Dvojica Indijanaca su očigledno Apači, kao što je Šarrije to već bio pomenuo u uvodnoj epizodi *Fort Navaha*.

Naslovna strana Super asa br. 4 od 6. marta 1979, za premijerno izdanje *Slomljenog Nosa*.

Povratak Bluberija u epizodi Slomljeni Nos, najavljen uz veliku pompu u Metal irlanu broj 38 iz februara 1979.

Još neke istorijske nepreciznosti krase ovu priču, kao na primer ta da je Kočiz u stvarnosti umro deset godina kasnije, što učestvovanje apačkog poglavice u prinudnom egzodusu 2.400 Navahosa iz 1864. pod nazivom Dugi marš čini nemogućim. Očigledno da bismo se mogli prilično zabaviti svim odstupanjima koje Šarlije pravi od geografije i istorije, jer su ona u ovom ciklusu prilično brojna. Ali time bismo zaboravili da *Bluberi*, poput filmskog žanra od kog preuzima uzor, nema pretenzije da se određuje prema istorijskoj stvarnosti. Scenarista crpi materijal kako bi dobio dubinu i verodostojnost onoga što je pre svega jedna avanturistička priča, a ne istorijski traktat.

UGRAVIRANO U BAKRU

Grafički, Žiro nikad u serijalu nije s toliko preciznosti isticao zapremine, likove i okolinu. Sadržaj se čini ekstremno gust, a oblici su jasno omeđeni, kao na najzrađenijim stranama *Hermetičke garaže*, kojima je Mebijus

punio stranice *Metal irlana* tokom poručnikovog prinudnog odmora. U razgovorima s Nimom Sadulom Žiro priznaje da *Slomljeni Nos* spada u jedan od radova kojim je najzadovoljniji u celoj karijeri. Takođe, da bi objasnio do koje mere je tuširanje bilo zahtevno u ovom tomu, kaže da bi morao da pribegne graviranju bakra ako bi nastavio da radi na taj način. Bluberijeva iscrpljenost na kraju albuma, u onom poslednjem kadru gde se naslanja na zid i sklapa oči, mogla bi se čitati kao eho crtačevog stanja nakon takvog podviga. Nadalje se ceo album može posmatrati kao izazov u koji se crtač upustio, rizičan, ali možda isto tako uzaludan kao i onaj Bluberijev kad se goloruk ustremio da hvata orla.

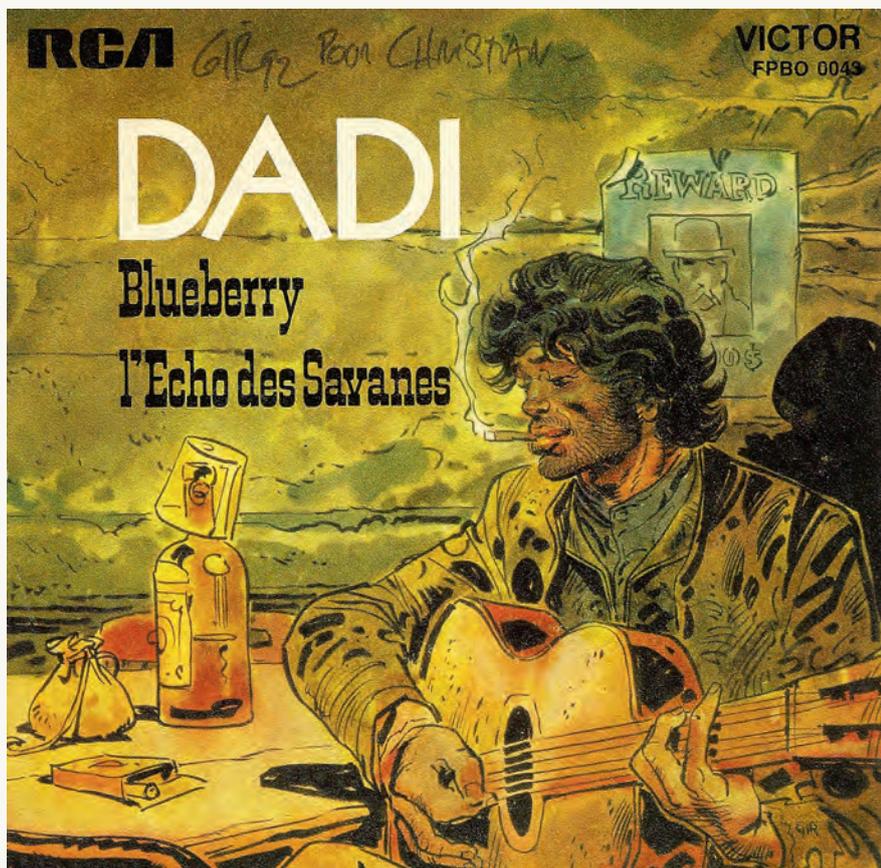
Prvi kadar epizode, onakav kakav je objavljen u štampi, jasno svedoči o autorovoj želji da s tim izazovom izađe na kraj već od prve slike, u kojoj prikazuje sve svoje majstorstvo, usavršeno i nadalje protkano Mebijusovim vizijama koje sve više uzimaju maha. Taj uvodni kadar, koji zauzima dobru polovinu table, približava se manifestu.

Prva tabla Slomljenog Nosa kakva je objavljena u Super asu br. 1 od 13. februara 1979.

I kako je prikazana u originalnom izdanju 1980. kod Dargoa. Prvi kadar je isečen kako bi se ostavilo mesto za podatke o izdanju.

Žirova neprimerena ilustracija za singl Marsela Dadija iz 1973.

Nažalost, taj raskošni krajolik biće za dobru trećinu isečen prilikom albumskog izdanja u *Dargou* zbog problema s paginacijom. Srećom, sadašnji integral ispravlja tu grešku.

DUGI MARŠ

Retpremijerno objavljivan ubrzo nakon *Slomljenog Nosa* u *Super asu* od broja 67 do broja 87 (od 3. juna do 7. oktobra 1980), *Dugi marš* je epizoda gde oba autora pokazuju veliku slobodu naspram ustaljenih konvencija koje su sami utvrdili. Žan-Mišel Šarrije nastoji da s likom Čini nastavi tamo gde je počeo s Biserom Čivave: da revalorizuje do tada nedovoljno iskorišćene ženske likove. Kao i njena plava posestrima, Kočizova kći se uz dirljivu tvrdoglavost bori da pobegne od svoje sudbine. Ali za razliku od zabavljačice, Čini nije vođena egoizmom, ona se bori za svoj narod, za ideje svog oca i za odbranu Ci-Na-Paha. Od prethodne epizode intriga je prvi put poprimila sentimentalnu dimenziju i čitalac je mogao da vidi bivšeg poručnika kako se udvara ženi, sa svom onom nespretnošću svojstvenom nekome bez velikog iskustva. Scenarista spretno prepliće

tu ljubavnu intrigu s glavnom radnjom i koristi je kao podsticaj za suparništvo između Bluberija i Vitorija, koje bi mimo toga ostalo na strogo političkom nivou. Ona takođe pokazuje junakovu bliskost sa Indijancima, jer se u tom kontekstu čini da je Bluberi spreman da osnuje dom – želja za penzionisanjem, što je do tada bilo nezamislivo za heroja. Ta situacija se tim pre pokazuje kao verodostojna pošto je lažna biografija koju je Šarrije izmislio u *Baladi o kovčegu* najavila poručnikovo venčanje sa Indijankom. Ta želja, međutim, nikad neće biti ostvarena. U to doba deluje da brak još nije prihvatljiva ideja za scenaristu, budući da još uvek misli kako će se njegov poručnik uskoro mudro vratiti u redove američke vojske, koja mu nikad neće oprostiti što je pomagao indijanskom plemenu, kako svedoči Šarrije u *Žirovom univerzumu*, objavljenom 1986. kod *Dargoa*. Sudbina junaka u ovom trenutku i dalje, gledano retrospektivno, deluje prilično neizvesna.

UMETNIČKO SPOKOJSTVO

Crtež sam po sebi nastavlja da evoluiru. Nakon zadivljujućeg manirizma prethodnog albuma, na granici gravire, Žir prestaje da grebe stranicu, ne bori se više s papirom potezima pera i četkice. Svakako, tuširanje je i dalje gusto i modeliranje bogato, ali ruka crtača kao da dobija na finoći i fleksibilnosti i kao da nekim čudom uvek padne tačno kako treba! Pero nalazi svoje mesto u teksturi krajolika, ali samo da bi ponovo dalo preimućstvo potezu četkice. Početna scena u snegu svakako doprinosi tom osećaju mira i svetlosti, ali mirnoća i hladnokrvnost Red Neka u trenutku koji iziskuje brzo reagovanje jasno svedoči o umetnikovom smirenju.

Po svom običaju, Žir počinje da crta priču na polutablama. Ali prvi put od *Andeoskog Lica*, gde je u vreme objavljivanja albuma promenio format, crtač se ipak opredeljuje da od treće table crta na pojedinačnim listovima. Na taj način po drugi put u karijeri prekida sa svojim navikama. Ta promena mu do kraja epizode omogućava da

koristi slobodniju strukturu, raspoređenu na 9 kadrova, a ne na 12, kako je prvobitno bio zamislio. Otkrivši tu reorganizaciju, Šarlije se mora vratiti i doraditi scenario počevši od šeste table. Međutim, zanimljivo je da od epizode *Andeosko Lice* Žiro skoro nikad nije koristio pogodnosti velike table, čuvajući tu svetu liniju koja razdvaja drugi i treći kaiš. Ali u trenutku objavljivanja *Dugog marša* Mebijus već radi na *Inkalu*, a Žiro preuzima to iskustvo bez presedana koje je stekao u radu na *Bluberiju*, deleći tablu na tri kaiša. Tu poseže za formatom koji je znatno veći od vesterne i njegovih konvencija, pa čak i od svega onoga što je radio u domenu naučne fantastike. Ako originalne table *Crnog Inkala* imaju širinu od nekih 28 cm, table u *Dugom maršu* su blizu širini od 45 cm. To su najveće table na kojima je Žiro radio za *Bluberija*. Jedino će epizoda *Kraj puta*, nekoliko godina kasnije, biti nacrtana na većem formatu, ali opet, treba istaći da su u pitanju bile polutable. To napuštanje sistematskog ograničenja omogućava crtaču promenu ritma i znatno veću slobodu u gradnji priče. Ukratko, taj format mu omogućava veću fleksibilnost. *Dugi marš* samo nastavlja onu dekonstrukciju započetu u prethodnom albumu *Bluberija* i vešto spaja Mebijusova iskustva koja je stekao na *Inkalu* kako bi svoje istraživanje doveo do vrhunca. Na trenutke čak i do neumerenosti, prilikom kompozicije stranica u kojima sve vrvi od likova i oblačića koji prelaze okvir kadra kako bi usmerili pogled preko celine table, rizikujući tako da otežaju čitanje. Jer Žiro, kao i uvek, gura eksperimentisanje do samih granica pucanja. Tabla od 9 kadrova umesto 12 razložila je naraciju, pa tako od 34. table, prilikom sekvence otmice voza, Žiro je prisiljen da sažme svoju inscenaciju. Šarlije i Žiro ne uspevaju da izvrše pritisak i dodaju stranice kao što su navikli radeći za *Dargo* kad bi im se intriga odužila. Stoga je potrebno pribeci sabijanju poslednjih stranica kako bi došli do priče od očekivanih 46 tabli. Žiro se stoga vraća ritmu od četiri kaiša po stranici, ali tako da to ne bude odveć šokantno po čitaoca, a tematika pruge savršeno odgovara za horizontalno kadriranje. To konačno pribegavanje fleksibilnijem pristupu jednako odgovara i uredničkom ograničenju, jer će album zaista prvi put biti objavljen za *Fler*, koji zavisi od nemačke grupe *Koral*.

Grafička eksperimentisanja, probijanje okvira kadra: Žan Žiro je značajno proširio svoj prostor slobode, deluje kao da je savršeno zadovoljan osvojenim terenom, ali umetnik uprkos tome

oseća neki zamor prema serijalu koji mu je doneo uspeh. Nastoji da olakša teret koji mu donosi posao kako bi nadalje istraživao svoju mebijusovsku stranu, te razmatra pitanje ustupanja serijala nekom drugom. Uprkos Šarlijeovoj zabrinutosti u vezi s tim, Žiro angažuje pomoćnika za *Dugi marš*. Izbor pada na Mišela Ruža, koji je već učenik njegove linije. Početnik tušira učiteljeve prilično zasićene skice u olovci, što se vidi od 15. do 26. table (ili 35. po nekim svedočenjima!). Žiro ih potom dopunjava crnom i detaljima karakterističnim za svoj stil, tako da se na kraju i ne uočava razlika. U časopisu *Svof* (br. 2, 2000) jedan kritičar ukazuje na dva nagoveštaja rada Mišela Ruža: na 15. tabli (prvoj na kojoj Ruž radi) na jednim novinama se može naći naslov „Red Lines“ („crvene linije“, budući da je „ruž“ na francuskom crveno) i na 21. tabli jedan od likova vojnika portret je nevidljivog pomoćnika! Vežba će biti formativna za Mišela Ruža, koji će naknadno preuzeti crtanje serijala *Komanča*, a čak će crtati i poslednji tom *Maršala Bluberija*, tako da će konačno i zvanično videti svoje ime vezano za taj legendarni lik.

Diptih *Planina sujeverja* često se smatra vrhuncem serijala. Grafička revolucija koja je tu upotrebljena nesumnjivo je izazvala pometnju u svetu frankofonog stripa. Mada, dugi niz koji nakon toga sledi i koji otvara epizoda *Biser Čivave* i zatvara *Poslednja karta* takođe ima veliku vojsku vatrenih pristalica. Povrh svega, pojavljuje se novi umetnik, koji pomera granice medija. Ljubitelj serijala može samo zanemeti pred stranicama na kojima se vidi eho Žiroovog/Mebijusovog istraživanja, koji će nastaviti da se razvija i u sledećim albumima, uvek u nepredvidljivim oblicima. Čitaoci nisu baš uvek zadivljeni autorovim brojnim evolucijama tokom narednih devet albuma, vide u njima pre svestan napor nego spontanost. Pa ipak, bogatstvo obrađenih tema, pomamni ritam koji objedinjuje intrige u formi odiseje, pomešan s junakovim sporim padom kakav do tada nije viđen u svetu stripa, samo još više opravdavaju to oduševljenje.

Stefan Božan i Vladimir Lekoantr

*Quand on en a pris pour 20 ans,
les semaines sont des mois.*

PILOTE y a pensé!

Publiart

ŽAN-MIŠEL ŠARLIJE, S DRUGE STRANE BLUBERIJA

Patris Pelren

Kao i mnogi drugi realisti, i ja sam do stripa došao čitajući *Bluberija*. Ako se dobro sećam, sve je počelo epizodom *Čovek sa srebrnom zvezdom*. Bio je to pravi šok, nakon otkrića Harolda Fostera, Aleksa Rejmonda i Milтона Kanifa, što je u neku ruku i odlučilo moju karijeru. Crtež i zapanjujuća inscenacija Žana Žiroa i napeti scenario Žan-Mišela Šarlijea bili su neizostavno nadahnuće i model koji je valjalo pratiti. I tokom devet godina, od 1980. do 1989 (godine smrti Žan-Mišela), imao sam tu neverovatnu sreću da ih obojicu redovno susrećem.

Ono što bi vam prvo upalo u oči bila je razlika u izgledu između Žan-Mišela, koji je gotovo uvek bio u odelu i s kravatom (čak i kad je bio samo u košulji), i Žana, mnogo opuštenijeg, u jakni i farmerkama... Jasno je da je tome doprinosilo 14 godina razlike, kao i različito obrazovanje. Ali kad biste ih izbliza upoznali, shvatili biste da su zapravo bili mnogo bliži jedan drugom nego što se to činilo. Ispod te uvek ugladene i ljupke spoljašnosti Žan-Mišel je krio „buntovnu“ prirodu. I uprkos uvreženom mišljenju, ne mislim baš da mu je trebalo mnogo zavrtati ruku da bi odveo *Bluberija* u smeru kojim je serijal krenuo. Dovoljno je samo osmotriti likove koje je stvorio. Kauboj Bluberi, Ridobradi gusar, pa čak i piloti Bak Deni i Soni Tuson ili Tangi i Laverdir, iako u osnovi jesu poslušni vojnici verni hijerarhijskom ustrojstvu, u određenim trenucima će biti u prilici da se sukobe s „prostim širitlijama“ ili ograničenim autoritetima.

Iako se s razlogom hvali ogroman talenat Žana Žiroa, ne treba smetnuti s uma da se iza njegovog sjajnog crteža krije talenat Žan-Mišela Šarlijea.

Na susednoj stranici: 1974. godine Pilot postaje mesečnik. Ova ilustracija je korišćena kao reklama namenjena Mondu.

Kao čitalac, hranio se feljtonskim romanima XIX veka, Fevalom, Dimom, Ponsonom di Terajem i naročito Zevakom, od koga je čak preuzeo jezičke navike u opisima svojih scenarija. Bili su tu i američki stripovi, njihovi *Sunday pages*, koje bi išao da pokupi iz američke ambasade pre nego što bi ih, kao neprodane, spalili. Ti stripovi su ga u velikoj meri nadahnuli (mogli bismo ih porediti sa Stivom Kenjonom i Bakom Denijem, na primer).

Ubacio bi malo gimnazijskog humora – koji manje nalazimo u *Bluberiju*, uz izuzetak Maklura – ali i realizam u portretisanju likova; njihovo držanje, dužina pojedinih sekvenci, koje nije smeo mnogo da produbljuje usled cenzure – što je zapravo krivica tog čuvenog zakona iz 1949, koji se ticao publikacija namenjenih mladima, kada su američki serijali bili objavljeni u novinama za odrasle. Čuo sam ga više puta kako se žali na to. Ali on se snalazio, koristeći se više aluzijom ili elipsom, tim neizostavnim alatom stripa. Jedino je u ženskim likovima bivao zauzdavan ili se sam obuzdavao, osim, naravno, u slučaju Bisera Čivave.

METODI RADA

Često je radio sa uključenim televizorom, kucajući s nekoliko prstiju po mašini za pisanje, okružen nebrojenim beleškama nažvrljanim po papirićima, na memorandumima hotela na Sejšelima ili u Sjedinjenim Državama. Bile su tu ideje o spletkama, imena, neke reference... U dosijeima svoje kancelarije čuvao je gomilu isečaka iz novina koji bi mu mogli poslužiti za priču. Obično bi kretao od neke stvarne činjenice, od neke anegdote pronađene u dnevnim novinama na koju bi slučajno nabasao.

Sistem predstavljanja stranica, u kalupima, na prvi pogled vrlo striktan, zapravo je samo jedno platno na kom su crtači, zavisno od svoje ličnosti, mogli izraziti svoju viziju predloženog mizanscena. Mogli su dodati i malo svog začina u samu priču. Tako je Žan Žiro bez problema imao slobodu da razvije lik Maklura, koga je mnogo voleo. I to gotovo bez ikakve diskusije. Žan-Mišel je brzo pogađao ukuse i želje svojih autora i prema tome prilagođavao scenario.

Radio je po segmentima. Potpuno je nemoguće dobiti od njega kompletiran scenario. Većinu vremena to su bile tek dve ili tri strane, a nekad samo polovina. Njegovi scenariji pisani na pisačkoj mašini i tankoj hartiji (e, da, u to doba nije postojao računar i program za obradu teksta) bili su precrtavani i ispravljani s ručno dopisivanim dijalozima. Tu se tačno videlo bujanje njegovog dela. Često je dodavao nacрте hemijskom olovkom kako bi nam objasnio neku scenu.

Naravno, ne treba zaboraviti njegova stalna kašnjenja i uvek tako sočna izvinjenja.

MESO I KOSTI

Iako su se njegovi autori prilično razlikovali, on je za sve uvek imao isti sistem rada.

Sećam se, na primer, festivala u Monpeljeu na kom smo bili nas četvorica iz njegove „ergele“. Francis Beržez, Kolin Vilson, Aleksandar Kutlis i ja, koji smo došli na potpisivanje albuma. Ujutru, za doručkom, zatekao sam ga kako sedi s hemijskom u ruci za nekim malenim stolom u holu hotela. Pred njim su stajale košuljice sa stranicama scenarija naša četiri serijala. I prelazio je s jednog na drugi,

ispravljajući scenu ili poboljšavajući dijalog. To je bio njegov način rada. Posle nekoliko stranica istog serijala prezasio bi se i prelazio na drugi. A kad bi se posle nekoliko dana ili nekoliko nedelja kasnije vratio na prvi, imao bi sasvim novi pogled i unosi nove ideje.

Šarlijeov scenario bio je kostur na koji je crtač imao da doda meso, mišiće i kožu kako bi ga oživeo i načinio privlačnijim. Znao je da crtač uvek ima poslednju reč i rado bi mu je prepuštao bez ikakvih frustracija, samo pod uslovom da poštuje duh njegove priče i njegovih likova.

Jer iako je dozvoljavao svojim crtačima slobodu, imajući u njih puno poverenje, ipak je pažljivo pratio njihov rad i jasnoću priče. Informacije i detalji koje je davao, ukoliko su bili važni, morali su biti jasno čitljivi i onom čitaocu kog ne drži uvek pažnja.

„PROKLETI VEGETARIJANCI“

Čak ni najveći nisu bili imuni na taj pogled.

Na primer tog dana 1983. godine u kancelariji *Novedija*, u Ulici Linkoln, iza Jelisejskih polja. Došao sam da ostavim Šarlijeu svoje table, kad nam se pridružio Žan Žiro. Donosio je table *Bluberija*, na kom je tada radio, *Poslednju kartu*. I sa zaprepašćenjem sam gledao kako scenarista odbacuje kaiševe velikog Žiroa na 38. tabli albuma, onu scenu gde komandant Vigo dobija nož u leđa. „Ne vidi se dobro akcija, Žane! A i nekako je sve mlitavo! Rekao bi čovek da ga je ugrizao komarac! Nije dobro! Cela ta sekvenca je previše mlitava! Ne zaboravi da su ti ljudi jeli crveno meso! Bili su krvoločni, nasilni! A ne kô ti sa svojim povrcem!“ Argument o toj mesožderskoj strani kauboja bio je prilično zapanjujući, ali u to doba je Žan-Mišel, stari bonvivan, primetio kako je Žiroov crtež smekšao. Mislio je da je njegov prelazak na vegetarijanstvo uzrok tome. Kako smo bili pri kraju albuma i u žurbi da što pre završimo, Žan nije imao vremena da ponovo nacрта sekvencu. Ostala je nepromenjena.

Nekoliko nedelja kasnije desila se ista scena, na istom mestu, kad je Žiro predavao naslovnu stranu za *Poslednju kartu*. Nacrtao je *Bluberija* na konju, spređa, obešene glave, šešir mu je skrivao lice... I iznova je Žan-Mišel bio zgranut.

I dalje sa istom vrstom učtivosti, ali ujedno i odlučnosti, stavio mu je do znanja da naslovnoj strani fali snaga i da Bluberi deluje letargično. „Ah! Ti prokleti vegetarijanci!“ Ovog puta Žiro je ponovo nacrtao naslovnu stranu.

Kako me je iznenadio način na koji on, koji je dosegao taj nivo, prihvata kritiku bez pardona, objasnio mi je da je to sasvim normalna komunikacija među njima i da i on sam bez pardona secira Šarlijev tekst, menja scene ili dijalog ili pak zahteva izmene u scenariju. Upravo taj unakrsni pogled, istovremeno dobronameran i kritičan prema zajedničkom radu, doveo je *Bluberija* tako visoko. S velikim međusobnim poverenjem, Žan-Mišel Šarlije i Žan Žiro znali su da ostave svoj ego po strani u korist zajedničkog serijala. Bila je to velika lekcija poniznosti za mladog crtača kakav sam bio u to doba.

NA TRAGU ALEKSANDRA DIME

Žan-Mišel je za svoje crtače izgradio vrlo čvrste šine po kojima su mogli da kotrljaju kompoziciju svojih crteža u potpunoj sigurnosti, znajući da se kreću u dobrom smeru. „Crtač dobro radi svoj posao tek kad je u skladu sa samim sobom, kad pronade svoj način izražavanja“, govorio je. I taj princip je primenjivao na sve, čak i kad su u pitanju bili mladi autori.

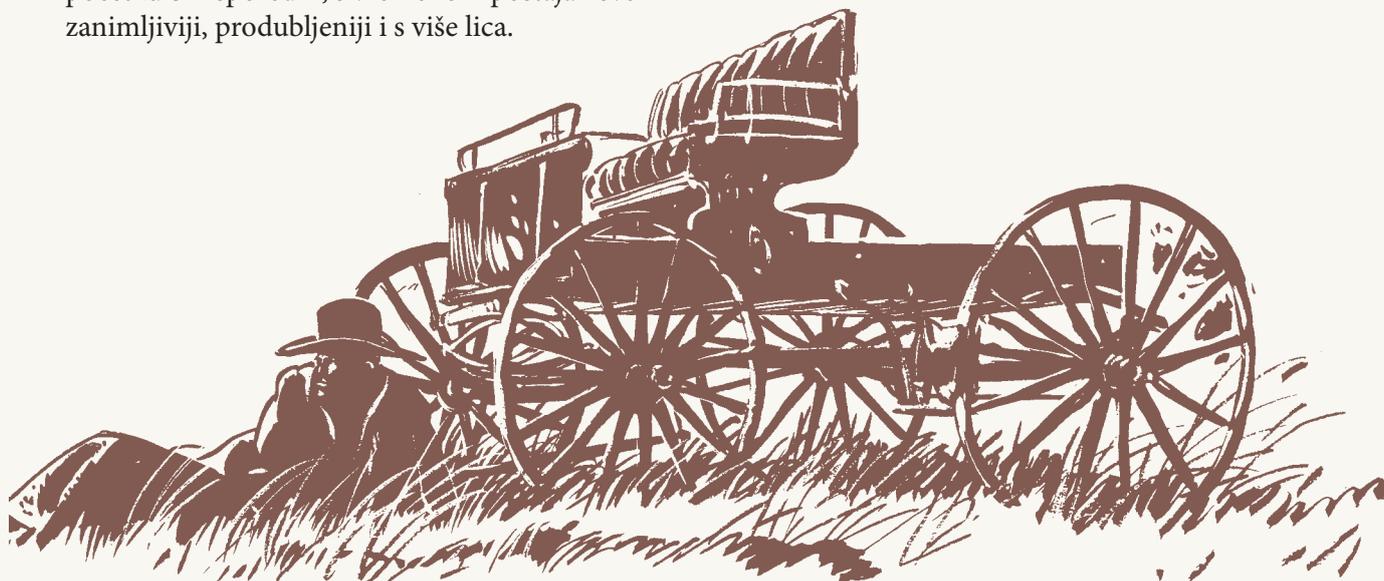
Svaki album mu je omogućavao da umetne dodatni kamen u temelj priče ili lika kog je gradio. Upravo je na *Bluberiju* najviše primenjivao taj princip sa epizodama od dva, tri ili više albuma. Upravo zato su Maklur, Biser Čivave ili Vigo, likovi koji su u početku bili sporedni, s vremenom postajali sve zanimljiviji, produbljeniji i s više lica.

Kad je obrađivao istoriju, bez obzira na to da li je u pitanju bio *Bluberi* ili *Ridobradi*, Žan-Mišel je i dalje radio u maniru Aleksandra Dime, ne libeći se da je izokrene i siluje ako bi mu to u datom trenutku dalo lepu decu. Davao je prednost likovima i njihovim pustolovinama nad istorijskom verodostojnošću, što mu je omogućavalo da radi vrlo brzim tempom, naročito u *Bluberiju*, gde je imao manje tehničkih ograničenja nego u *Baku Deniju* ili *Tangiju*. A to je odgovaralo Žanu Žirou, koji je umeo da prati taj ludački ritam.

Na isti način na koji je Žan Žiro uranjao u svoje crteže, kao što je sam često pričao, i Žan-Mišel Šarlije se udubljavao u svoje priče pišući ih. Mislim da je tim činom pokušavao da pronade ono zadovoljstvo koje je osećao kad je čitao romane u nastavcima u detinjstvu. To je ta detinja strana njega koju nikad nije izgubio. Sećam se, između ostalog, tog novembra 1983. kad je sedeo u nekoj dilažansi pred Ajlfelovim tornjem, okružen jenkijevskim vojnicima i Indijancima na konju kako bi proslavili 20 godina *Bluberija*. Oči su mu tako snažno blistale, kao u dečaka kakav je zauvek ostao...

Patris Pelren

Rođen 1955. godine, Patris Pelren započeo je svoje prve korake u svetu stripa crtajući epizode Ridobradog po Šarlijevom scenariju. Ujedno je i potpuni autor serijala Kobac (9 albuma objavljenih kod Dipija i Soleja) i ilustrator.

NEOBJAVLJENO...

Bез obzira na to da li je na inicijativu crtača ili na zahtev scenariste, autori ne oklevaju da ponovo urade ono što je delovalo savršeno, spremni da ponekad žrtvuju prelepe kadrove samo u korist narativne delotvornosti. Ovde dajemo dva primera odbačenih prvih verzija u poređenju s verzijom koja je na kraju zadržana u albumu, s poslednjim kaišem 28. table epizode *Anđeosko Lice* i polutable 2A *Slomljenog Nosa*.

U oba slučaja radikalne promene kadriranja, izrazi likova, pa i samog teksta nesumnjivo donose dodatnu dramsku dimenziju.

... I NEPREŽALJENO

U ovom kaišu epizode *Andeosko Lice* vidimo promenu kadra pomeranjem ugla kamere koja prikazuje žrtvu s leđa, dok je ubica nevidljiv. U poslednjem kadru se čak ne vidi ni plamen, kao ni putanja metka. Telo detektiva koji se povija, putanja metka – koju samo naziremo na osnovu dima, pogodak u leđa i detektivov revolver obešen u stisnutoj šaci – svi ti detalji se bolje ističu na beloj pozadini, stvorenoj za ovaj novi ugao gledanja, i pokazuju nam ogoljenu i brutalnu smrt. Za ovaj kaiš, baš kao i za poslednju tablu, dijalozi su takođe revidirani, skraćeni i prilagođeni novoj inscenaciji.

BLUEBERRY

- Trente ans de prison !... C'est la peine que l'ex-lieutenant Mike S. Blueberry purge derrière les barreaux du pénitencier militaire de Francisville...
- Pendant ce temps, un monstrueux et gigantesque complot menace l'avenir même des Etats-Unis !...
- Quel lien étrange relie le prisonnier solitaire de Francisville aux machiavéliques instigateurs de cette conjuration ?
- Vous le saurez en lisant, dès la semaine prochaine :

L'OUTLAW

Najava u 699. broju Pilota od 29. marta 1973. za novu epizodu Outlaw, koja će u albumskoj verziji promeniti ime u Odmetnik.

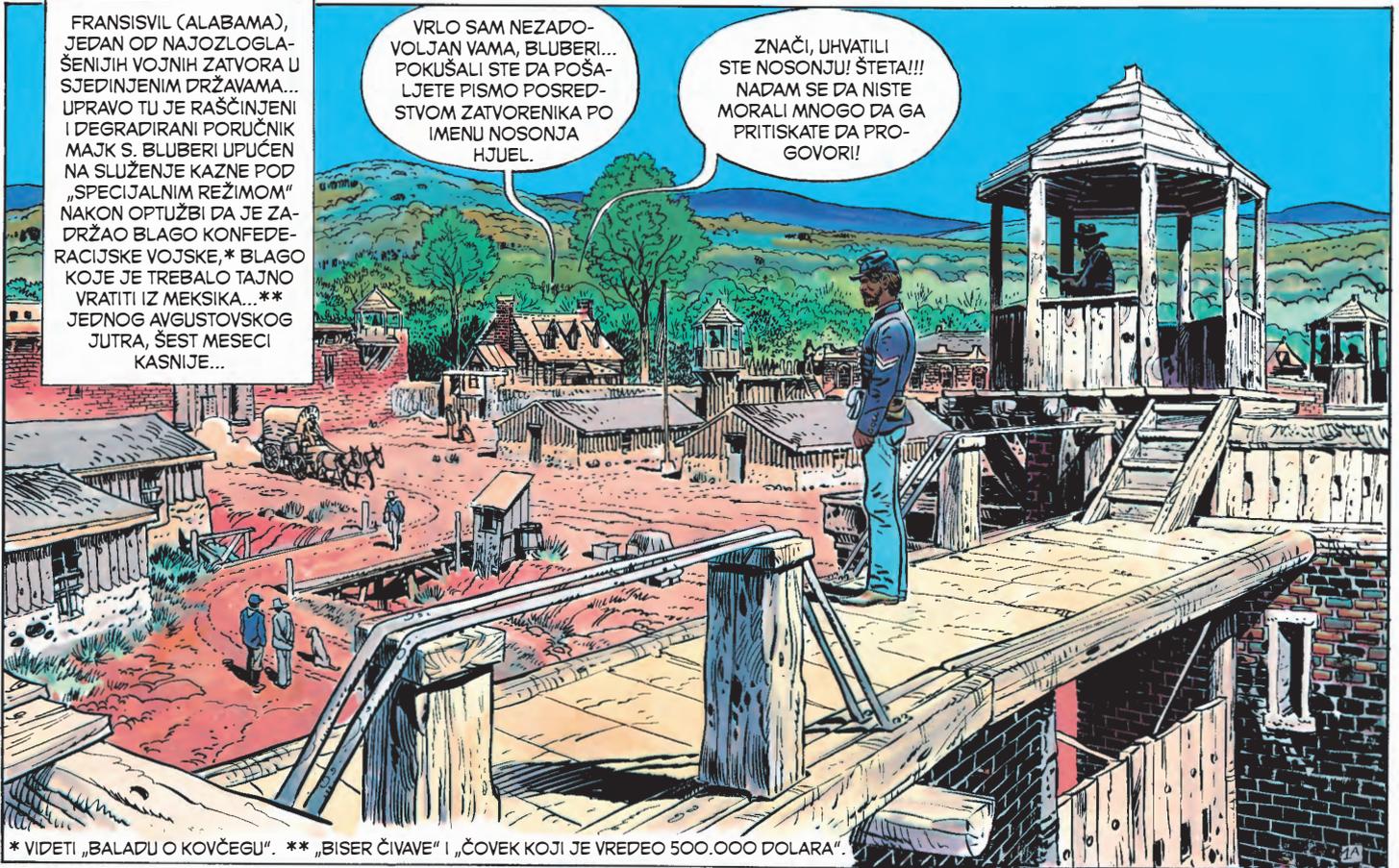
ODMETNIK

FRANSISVIL (ALABAMA), JEDAN OD NAJAZLOGLAŠENIJH VOJNIH ZATVORA U SJEDINJENIM DRŽAVAMA... UPRAVO TU JE RAŠČINJENI I DEGRADIRANI PORUČNIK MAJK S. BLUBERI UPUĆEN NA SLUŽENJE KAZNE POD „SPECIJALNIM REŽIMOM“ NAKON OPTUŽBI DA JE ZADRŽAO BLAGO KONFEDERACIJSKE VOJSKE, * BLAGO KOJE JE TREBALO TAJNO VRATITI IZ MEKSIKA... ** JEDNOG AVGUSTOVSKOG JUTRA, ŠEST MESECI KASNIJE...

VRLO SAM NEZADOVOLJAN VAMA, BLUBERI... POKUŠALI STE DA POŠALJETE PISMO POSREĐSTVOM ZATVORENIKA PO IMENU NOSONJA HJUEL.

ZNAČI, UHVATILI STE NOSONJU! ŠTETA!!! NADAM SE DA NISTE MORALI MNOGO DA GA PRITISKATE DA PROGOVORI!

* VIDETI „BALADU O KOVČEGU“. ** „BISER ČIVAVE“ I „ČOVEK KOJI JE VREDEO 500.000 DOLARA“.

A ZAŠTO BIH, KAKO KAŽETE, „PRITISKAO“ TOG DRAŽESNOG MOMKA? VIDITE, DRAGI MOJ, DA STE POGREŠILI KAD STE MU POVERILI SVOJE MALE TAJNE. LIČNO SAM GA POSLAO U VAŠU ČELIJU DA VAS ŠPIJUNIRA!

SJAJAN POTEZ, KEL! MORACU UBUĐUĆE VIŠE DA PAZIM...

A TI, NOSONJO, GADE MALI! ČEKAJ SAMO DA MI DOPADNEŠ ŠAKA, SMRVIJU TE KAO BUVU!

I NE ZANOSITE SE PREVIŠE NIKAKVIM POMISLIMA O OSVETI: HJUEL JE OD JUTROS SLOBODAN! JA NISAM NEZAHVALAN ČOVEK... A ŠTO SE VAS TIČE, TU STE JOŠ DVADESET DEVET GODINA I ŠEST MESECI! NEMOJTE TO ZABORAVITI! HMMM... DA VIDIMO SAD TO PISMO...

OHO! ZA GENERALA DODŽA! BRAVO, DOBRI MOJ! ČESTITAM VAM NA VEZAMA!

DODŽ ME POZNAJE... ZAJEDNO SMO RADILI NA ŽELEZNIČKOJ PRUZI... KAD BI SAMO ZNAO KAKO ME OVDE TRETIRAJU, PRETRESAO BI NEBO I ZEMLJU DA...

UMUKNITE, BLUBERI! VI STE KRIMINALAC! UTUVITE VIŠE TO U SVOJU TIKVU! JA SAMO IZVRŠAVAM NAREĐENJA!

ALI NE DA ME TAKO PODMUKLO UBIJATE! DVA MESECA NISAM VIDEO NEBO! ČETIRI DANA KAKO NISAM DOBIO NIŠTA DA JEDEM, A SKORO NIŠTA NI DA PIJEM!

STVARNO?! TO JE ZAISTA VRLO NEUGODNO!

POBITE ZA MNOM!

?!?

MOŽETE SEŠTI... I JESTI...

DA SEDNEM... I... JEDEM?

KELI! KAKVU MI TO SMICALICU OPET ZAKUVAVATE?

NEMATE ŠTA DA SE BRINETE ZA TU PRŽENU PIJETINU! SPECIJALITET NAŠEG PRIJATELJA TOBAJE... NEČU DA IKO GOVORI KAKO MOJI ZATVORENICI UMIRU OD GLADI...

NOSITE GA SMESTA U PRAONICU! ZATVORENIK BLUBERI JE ZAHTEVNA MUŠTERIJA, UGLANDAN ČOVEK! NE BI VALJDA DA SE POŽALI GENERALU DODŽU NA TEBE?!

!!!

AH, KAD BISTE BILI MALO RAZUMNIJI, BLUBERI... KAŽITE NAM NEŠTO O TOM KONFEDERACIJSKOM BLAGU I BICETE... OOH! ALI...

STANITE! TOBAJA! ŠTA OVO TREBA DA ZNAČI?

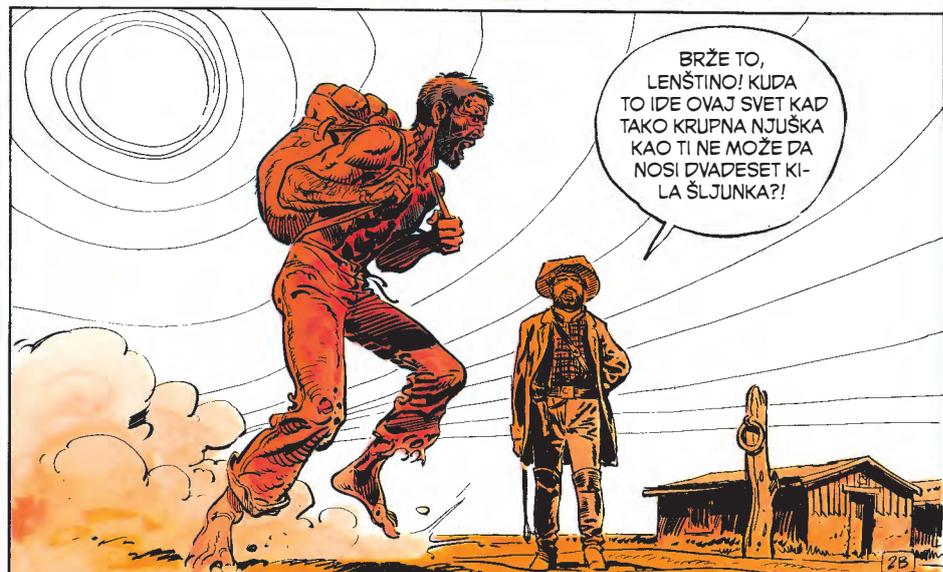
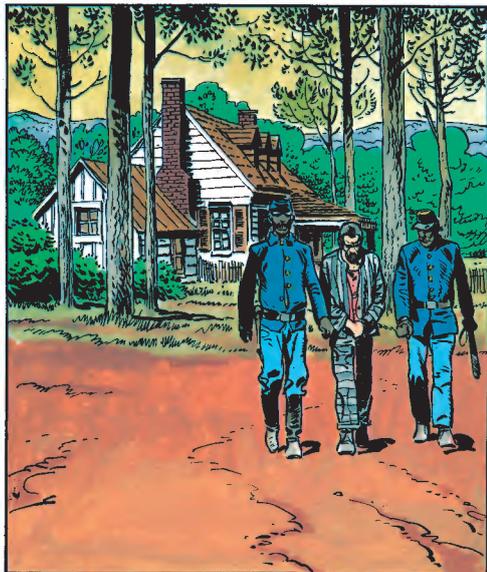

OVO! FLEKA! OVAJ STOLNJAK JE PRLJAV! DAJTE KRPU!

KELI!
PROKLETO GIZDAVO KOPILE!
KUČKIN SINE!
PLATIĆEŠ MI ZA OVO KAD-TAD!!!

NE PROSTAČITE SE, PRIJATELJU! MOGAO BIH IZGUBITI STRPLJENJE! ALI POKAZAČU VAM SVOJU VELIKODUŠNOST I PRIHVATIČU JEDNU VAŠU ŽALBU... ZAISTA SMATRAM DA JE NEHUMANO ŠTO VAM SE TAKO DUGO USKRAĆUJE SVEŽ VAZDUH... STOGA VAM ODOBRAVAM ZDRAVU TROSATNU ŠETNJU!

BRŽE TO, LENŠTINO! KUDA TO IDE OVAJ SVET KAD TAKO KRUPNA NJUŠKA KAO TI NE MOŽE DA NOSI DVADESET KI-LA ŠLJUNKA?!

OKEJ, DŽOŠUA... MOŽETE ODVESTI ZA-ROBLJENIKA U NJEGOVU ČELIJU!

I NEKOLIKO MINUTA KASNIJE...

PA, REKLO BI SE DA SU TE PRILIČNO SREDILI!

VO-VODE...

HA-HA-HA!

VRAĆAMO TI ORTAKA, KARTRIDŽU... SUNCE GA JE OPA-LILO...

POLAKO... POLAKO PIJ, DOBRI MOJ... NEGO... JOŠ DVA-TRI PUTA OVAKO I SREDILI SU TE!

NE BRINI... MOŽDA SAM IZDRŽLJIVIJI NEGO ŠTO KELI MISLI...

JUTROS SU ODVELI NOSONJU, ODMAH NAKON TEBE! PITAM SE...

NOSONJA ME JE ODRUKAO... IZDAO ME JE I KELI GA JE OSLOBODIO.

TAJ KELI... KOJI PODLAC! AKO MENE PITAŠ, JEDINA ŠANSA TI JE DA PRIZNAŠ GDE SI SAKRIO ZLATO!

DAVIŠ ME, KARTRIDŽU... REKAO SAM TI VEĆ DA ZLATA VIŠE NEMA!

OKEJ, OKEJ... AKO JE TAKO... GOTOV SI... DŽABA TI ŠTO SI IZDRŽLJIV.

GOTOV?! NIKADA!
POBEĆI ĆU ODAVDE.
MAKAR MORAO DA
PROČEŠLJAM CEO
MEKSIKO, PRONAĆI
ĆU VIGA I NATERATI GA
DA SVEDOČI U MOJU
KORIST... OŠTRIM
KAMOM POD GRLOM
AKO TREBA...

TAJ VIGO! ZAKLEO
SE DA ĆE POTVRDITI MOJU
NEVINOST. NE ZNAM SAMO
DA LI TO ČINI DA BI POKRIO
SVOJU VLADU ILI IZ OSVETE,
ALI SVE JE PORICAO I OSTA-
VIO ME OVDE DA ISTRULIM.*
KAŽEM TI, NAĆI
ĆU GA!

U REDU!
SAMO ŠTO SE IZ
FRANSISVILA NE BEŽI,
MLADIĆU MOJ... TO
TI NE BI BILO DOBRO
REŠENJE!

*VIDETI
„BALADU O KOVČEGU“.

HA... A TI
KAO ZNAŠ ZA
NEKO BOLJE
REŠENJE?

MOŽDA
I ZNAM...
SLUŠAJ!

NEDELJU DANA KASNIJE...

BLUBERI
ŽELI DA PRIČA
S VAMA,
SER...

ODLIČNO,
NAREĐNIĆE...
STIŽEM...

MALO KASNIJE...

DA... JA... POBEDILI STE, KELI!
PREDAJEM SE!

PA,
DOBRI
MOJ...
OPET
NEŠTO NE
VALJA?!

ZAIŠTA! VIDITE, DŽOŠUA...
MOJE METODE DAJU
REZULTAT!

MISLIO
SAM DA JE
IZDRŽLJIVIJI,
SER... KAD ONO
OVCA U VUČJEM
KOŽUHU!

RADIJE BIH DA ŽIVIM KAO POSLEDNJI
SIROMAH NEGO DA UMREM ZATRPAN ZLATOM
U VAŠEM LOGORU SMRTI! KELI, DAĆU VAM
KONFEDERACIJSKO BLAGO U
ZAMENU ZA SLOBODU!

MI SMO TI KOJI
ODREĐUJU USLO-
VE, BLUBERI! GDE
JE BLAGO?

ZAKOPANO
BLIZU GRANICE,
JUŽNO OD EL PASA!
JEDINO JA MOGU
PRONAĆI MESTO...
U SVAKOM SLUČAJU,
NEMAM NAMERU DA
VAMA GOVORIM
GDE JE...

OKEJ, BLUBERI!
PRENEĆU
VAŠINGTONU!

KASNIJE...

ŠTA BI?

ČINI MI SE
DA SU NASELI!
BIO SI U PRAVU!
VEROVATNO ĆE
ME OSLOBODITI
ODAVDE I
TAKO MI DATI
PRILIKU ZA
BEKSTVO!

PROĐE JOŠ JEDNA NEDELJA... I TOG JUTRA...

BLUBERI...
UPRAVO MI JE IZ
VAŠINGTONA STIGLO
NAREĐENJE DA VAS POD
JAKOM PRATNJOM POŠALJEM U EL PASO, GDE
ĆE VAS LIČNO DOČEKATI
GENERAL MAKFERSON
KAKO BI PREUZEAO
UKRADENO
ZLATO...

AKO ODRŽITE REČ, ON
IMA OVLAŠĆENJA DA VAM
UBLAŽI KAZNU... U SUPROT-
NOM, TEŠKO VAMA... NA
NAJMANJI POKUŠAJ
BEKSTVA, PRATNJA
ĆE VAS UBITI!

BLEFIRA! NAREDBA SIGURNO PODRAZUMEVA
DA ME DRŽE U ŽIVOTU BAREM DOK
NE PROGovorIM! DOĐAVOLA! OVE
PRNJE ZAUPARAJU KAO CRKNUTI
KOJOT... GORE OD MOJE
ZATVORSKE ODEĆE...

NE KUKAJ...
AKO OVO
DOBRO IZVE-
DEŠ, USKORO
ĆEŠ NOSITI
SVILENE KO-
ŠULJE.

NEMAM ŠTA DA TE POSAVETU-
JEM. ALI DA SAM NA TVOM ME-
STU, SAČEKAO BIH DO PLANINA
PRE NEGO ŠTO
NEŠTO PO-
KUŠAM!
TAMO
SE NAJ-
BOLJE
MOŽEŠ
SAKRITI I
PREŽI-
VETI!

AKO SE IZVUČEŠ ŽIV I ZDRAV I POŽELIŠ
DOBAR OBROK, UDOBAN KREKET... A I OSTALO...
IMAM JEDNU DRUGARICU U SANTA
FEU... DOBRA KŌ DOBAR DAN...
POZDRAVI JE U MOJE IME!
MOGLA BI TI
POMOĆI!

A KAKO
DA JE
NAĐEM?

LAKO!
KAD SE SPU-
STIŠ U SANTA FE,
SAMO PITAJ ZA
„PALATU ANĐELA“
GAFI PALMER...
SVI JE ZNAJU...
VERUJ ŠTA
TI KAŽEM!

NE MOGU
DA VERUJEM!
TA DOBRA
DEBELJUCA
GAFI!

SJAJNO!
VIDIM DA JE
I TI ZNAŠ!

I TO
OTKAD!
PRVI PUT SMO
SE SRELI ZA
VREME
IZGRADNJE
TRANSKON-
TINENTALNE
PRUGE...

GAFI JE SJAJNA
CURA! MOĆI ĆU DA
RAČUNAM NA NJU...
HVALA NA SAVETU,
KARTRIDŽU!
DOBAR JE...

SLUŠAJ,
BLUBE... TI I JA
SMO SE UVEK
DOBRO SLAGALI...
I NE MOGU TE PU-
STITI DA TEK TAKO
ODEŠ... BEZ
OPROŠTAJ-
NOG DARAZ...

OVO JE BROŠ... KAD ME NEKO
PITA, KAŽEM DA MI JE TO USPO-
MENA OD ŽENE! ALI
POGLEDAJ IGLU!
OVAKO ISKRI-
VLJENA, NEMA
TIH LISICA KOJE
NE MOŽE DA
OTVORI...

FINA
STVARČI-
CA!

NASTOJ DA JE UPOTREBIŠ
U POVOLJNOM TRENTUTKU!
DOBRO JE SAKRIJ... **PAZI!**
DOLAZE!

JOŠ NISI
GOTOV, HULJO!
POŽURI S OBLA-
ĆENJEM TIH
PRNJA... PORU-
ČNIK NE VOLI
DA ČEKA!

EVO...
STIŽEM!

NIGDE
NE GORI!

NEKOLIKO MINUTA KASNIJE, OKOVAN U LANCE, BLUBERI NAPUŠTA FRANŠISVIL POD JAKOM PRATNJOM...

IDEMO OVAKO DO EL PASA?

NE... DO TOPEKE! ODATLE NASTAVLJAMO PRUGOM...

SAMO ĐAVO ZNA U KAKVOM SE OSINJAKU SADA NAŠAO TAJ MOMAK! ČASTI MI, POČINJEM DA ŽALIM ŠTO SAM PRIHVATIO ULOGU U OVOJ PRLJAVOJ IGRI!

UPOZORAVAM TE, MOMČE... VEČERAS ČEŠ SPAVATI VEZAN U VAGONU... TAKO DA NE POMIŠLJAJ NI NA KAKVO BEKSTVO!

KAKVA IDEJA, NAREĐNIČE! SASVIM MI JE PRIJATNO DA PUTUJEM S JEDNIM TAKO RADOSNIM SAPUTNIKOM KAO ŠTO STE VI!

TE VEČERI U FRANŠISVILU...

SER! ZATVORENIK KARTRIDŽ TRAZI RAZGOVOR U ČETIRI OKA!

ČEKAO SAM GA! UVEDITE GA, DŽOŠUA.

KASNIJE...

PAZITE SE, SER! SAM S TAKVIM ČOVKOM...

NE BERITE BRIGU, DŽOŠE... PREDUZEO SAM SVE MERE PREDOSTROŽNOSTI! I NE ZABORAVITE, U REDU? NIKOGA! ČAK NI U OVOJ KANCELARIJI!

SAD MOŽEMO NA MIRU DA POPRIČAMO! SLUŠAM VAS, PRIJATELJU! U ČEMU JE VAŠ PROBLEM?

ZABOGA, KELI! DAJTE, PREKINITE OVU LAKRDIJU! ISPUKAO SAM SVOJ DEO UGOVORA! SAD JE NA VAS RED DA ISPUNITE SVOJ!

SNABITE SE KAKO ZNATE I UMETE DA ME IZVUCETE IZ OVE RUPČAGE... INAČE ĆU SVE ISPRIČATI...

STU!

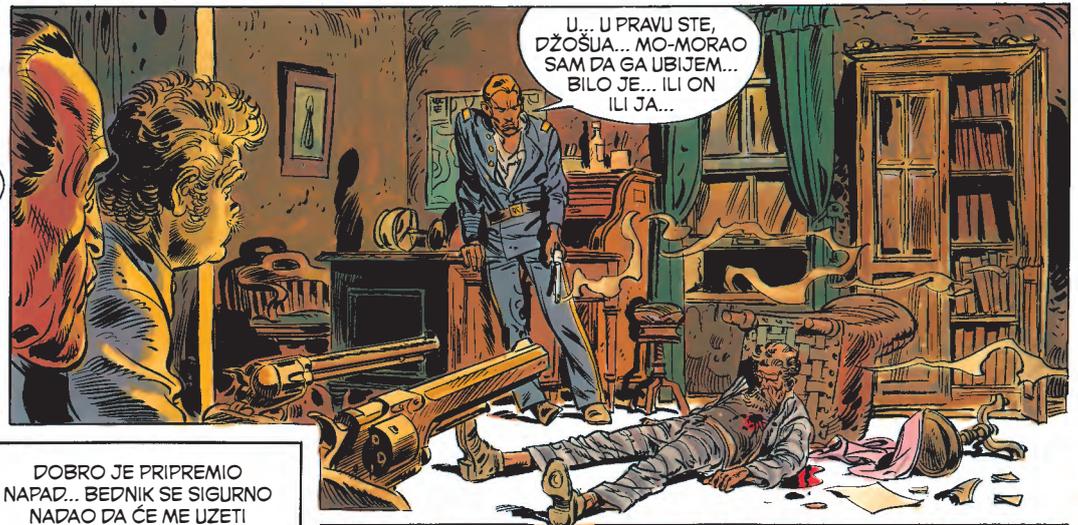
OKEJ, OKEJ... SVE OSTAJE MEĐU NAMA... SVE SAM UDESIO DA MOŽETE NA MIRU DA NAPUSTITE FRANŠISVIL JOŠ KOLIKO VEČERAS!

GDE SAM, DOĐAVOLA, OSTAVIO VAŠU OTPUSNICU? AH... EVO JE!

PAW!! PAW!!

68

KAZHITE MI, STENLI... NADAM SE DA VAŠA KOMPANIJA NEĆE DOZVOLITI DA MOJA ŽENA I JA SEDIMO S TIM... PROSTAKOM...

A NI S TIM VOJNICIMA, NADAM SE... **GOSPODE, KAKAV SMRAD!** ZAR IH NIKAD NE TERAJU DA SE OKUPAJU?

VRATITE KOLA I NAŠE KONJE U FRANSISVIL! JA ĆU TELEGRAFOM JAVITI DA SE VRAĆAM...

DA, SER...

NE BRINITE, GOS'N PENBLTONE, ON IDE U FURGON...

I USKORO...

HEJ! NEMA ŠANSE DA PREUZMEMO VAŠEG ZAROBLJENIKA... PRENOSIMO VELIKE SVOTE!

ŽAO MI JE... ALI IMAM NAREPENJE. UOSTALOM, UPOZORIO SAM UNAPRED KOMPANIJU!

ŠTA SE ŽALIŠ, SINKO! SAMO ĆEŠ IMATI DODATNU PRATNJU DA TI ČUVA ZLATO!

ULAZITE U KOLA TAMO! VEĆ KASNIMO!

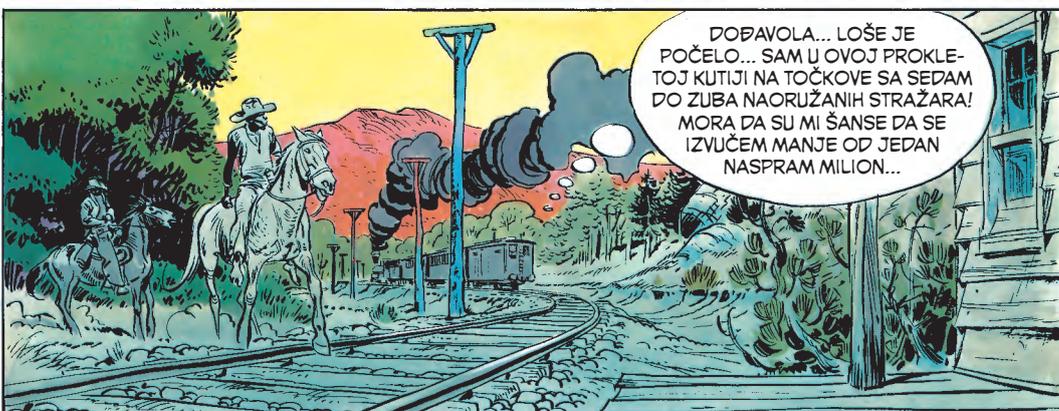
U REDU. ALI NE VIŠE OD PETORICE, OKEJ?

TAKO JE... VEĆ SE GUŠIMO UNUTRA!

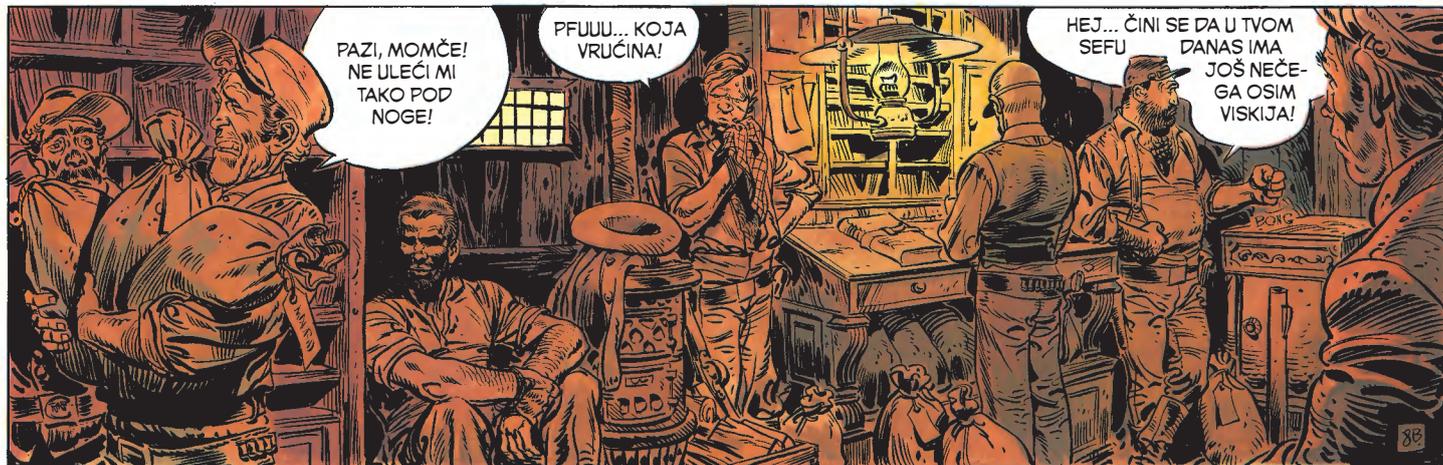
JA ĆU SA OSTALIMA U POSLEDNJI VAGON!

NAREDNICE, ZAKLJUČAJTE SE SA UNUTRAŠNJE STRANE! OTVORITE TEK NA MOJU NAREDBU, A ZATVORENIKA OSTAVITE S LISICAMA! PROVERIĆU VAS!

DOĐAVOLA... LOŠE JE POČELO... SAM U OVOJ PROKLETOJ KUTIJI NA TOČKOVE SA SEDAM DO ZUBA NAORUŽANIH STRAŽARA! MORA DA SU MI ŠANSE DA SE IZVUČEM MANJE OD JEDAN NASPRAM MILION...

PAZI, MOMČE! NE ULEĆI MI TAKO POD NOGE!

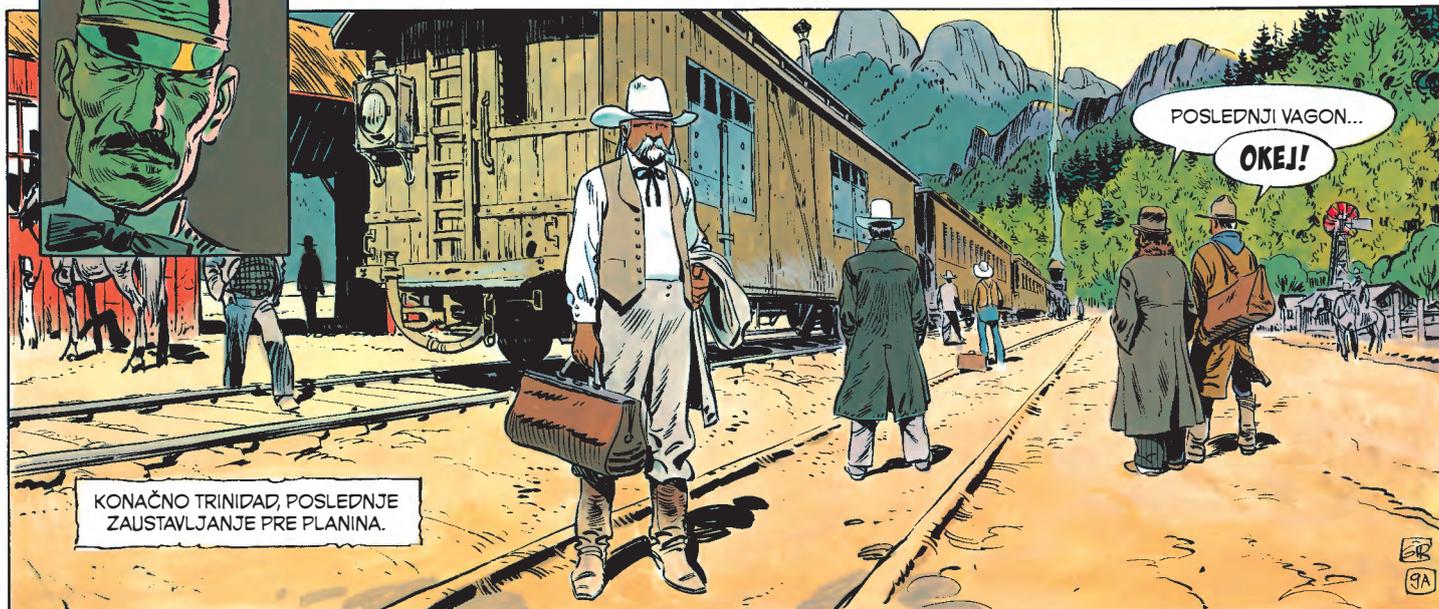
PFUUU... KOJA VRUĆINA!

HEJ... ČINI SE DA U TVOM SEFU DANAS IMA JOŠ NEČEGA OSIM VISKIJA!

150.000 DOLARA U GOTOVINI ZA BANKE U SANTA FEU I ALBUKURKIJU... I ZBOG TOGA SU FURGON PRTVORILI U TVRĐAVU... A MI SE OVDE GUŠIMO!

SLEDEĆA DVA DANA, NAKON DOĐŽ SITIJA, VOZ SE ZAUSTAVLJA TEK NA RETKIM STANICAMA ILI NA POSTAJAMA ZA VODU ILI DRVA... I NEZAUSTAVLJIVO SE KOTRLJA PREKO RAVNICA SREDNJEG ZAPADA...

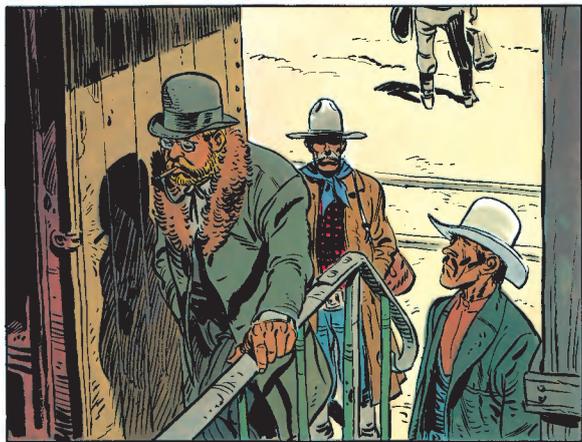
GROM I PAKAO!
NIKAKO DA IH ZASPI VIŠE OD TROJICE U ISTO VREME!

POSLEDNJI VAGON...

OKEJ!

KONAČNO TRINIDAD, POSLEDNJE ZAUSTAVLJANJE PRE PLANINA.

JESU LI SLOBODNA OVA SEDIŠTA?

NEGO ŠTA SU! NIKO TU NE ŽELI DA SEDNE!

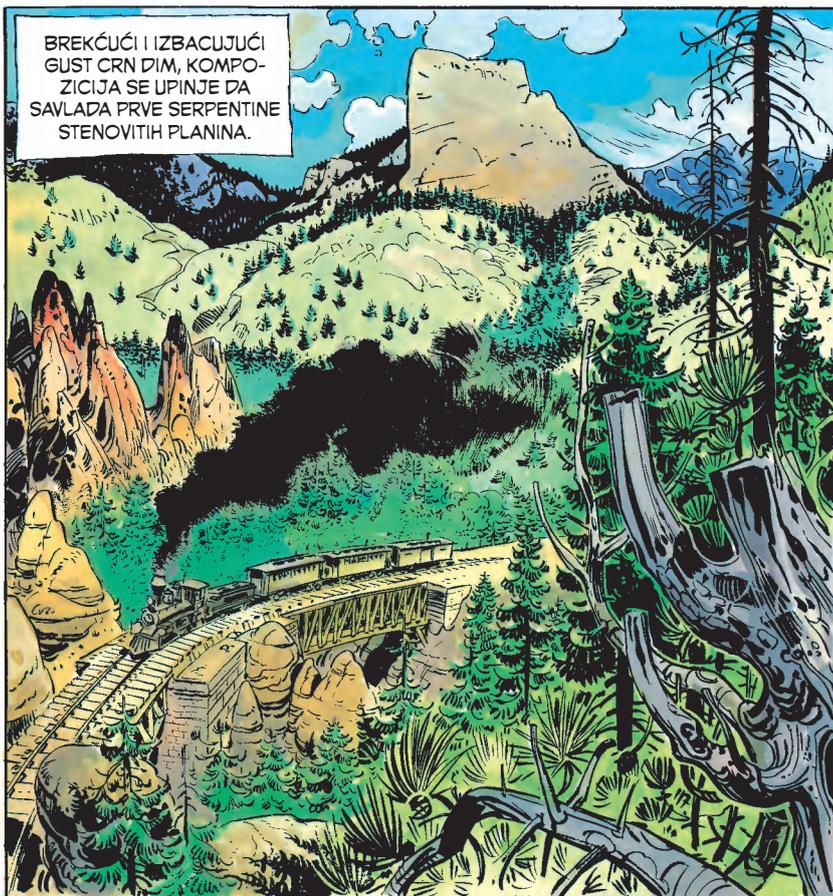

IZGLEDA DA DŽIBRIMO NA ZNOJČINU! AKO NEMATE TAKO ISTANČANO ČULO MIRISA, SLOBODNO SE SMESTITE!

TJA! UZ DOBRU CIGARU! UOSTALOM, NI MI SE NISMO IZUVALI VEĆ ŠEST DANA!

ULAZIMO U ODLUČUJUĆU FAZU! NADALJE NE SMEM PROPUSTITI NI NAJMANJU PRILIKU... A I KRAJNJE JE VREME DA ISKORISTIM KARTRIDŽEV POKLON!

BREKĆUĆI I IZBACUJUĆI GUST CRN DIM, KOMPOZICIJA SE UPINJE DA SAVLADA PRVE SERPENTINE STENOVITIH PLANINA.

HEJ, SINKO! KAD JE SLEDEĆE ZAUSTAVLJANJE?

ZA DVADESET SATI! S ONE STRANE PADINE POSLE TUNELA...

NEOPAŽENO, BLUBERI IZ PORUBA RUKAVA IZVLAČI ISKRIVLJENU IGLU BROŠA KOJU MU JE KARTRIDŽ POKLONIO... I NAKON DVADESETAK MINUTA TRUDA...

TO JE TO! OSTAJE SAMO JOŠ DA SNAŽNO POVUČEM LANAC I RUKA ĆE MI BITI SLOBODNE!

OVO JE NEPODNOŠLJIVO! TAJ ODVRATNI SMRAD CIGARE! BOLJE MI JE BILO KAD SU SAMO VOJNICI SMRDELI! OVA KOMPANIJA STVARNO PRIMA SVAKAKVE!

DE-DE, DRAGA MOJA MATILDA! NE MOŽEMO SAD OTVARATI PROZOR! SMRZNUĆEMO SE NA OVOJ VISINI!

W/O

I PRIČAJTE TIŠE, TAKO VAM BOGA! NAVUĆI ĆETE NAM NEVOLJE NA VRAT!

?

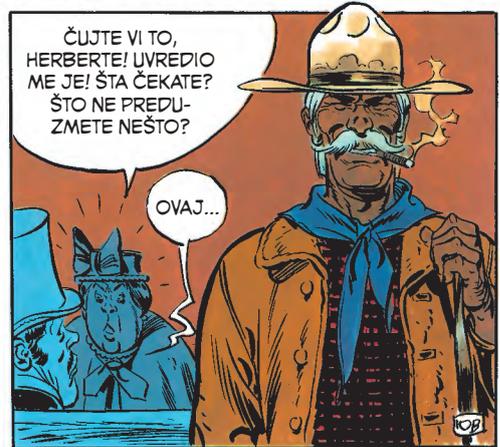

VI TO NEŠTO O MENI GOVORITE, GOSPOJO?

HERBERTE, MOLIM VAS DA ZABRANITE OVOM DIVLJAKU DA MI SE OBRAČA! JA PRIČAM SAMO S GOSPODOM!

ŽAO MI JE ŠTO VAM SMETA MOJ DIM, GOSPOJO... ZAVRŠIĆU SVOJU CIGARU NA PREDNJOJ PLATFORMI... VAŠ PARFEM ME TERA NA **POVRAĆANJE!**

ČUJTE VI TO, HERBERTE! UVREDIO ME JE! ŠTA ČEKATE? ŠTO NE PREDUZMETE NEŠTO?

OVAJ...